

KIM JE KIM JE KIM

3

Má nový severokorejský samovládce šanci vyvést svoji zemi z mezinárodní izolace?

ZMATEK NAD ZMATEK

10

Roman Sikora představuje svoji novou divadelní hru: verneovku na téma globalizace.

R. I. P. JOSEF ŠKVORECKÝ

6

Zamyšlení nejen nad tím, jak vlastně skončil major z Tankového praporu.

Kulturní

noviny

PRVNÍ DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

29 Kč / PŘEDPLATITELÉ 25 Kč

V ČÍSLE:

2 STRANA

KDY PADNE VLÁDA?

A hlavně, co bude pak...

7 STRANA

ČERVENÝ MUŠKÁT

Raná tvorba Jana Čepa.

9 STRANA

ALEKSANDAR MARKOVIĆ

Rozhovor s dirigentem.

**Předplaťte si
Kulturní noviny
až do konce světa
od pouhých
650 Kč!**

info@kulturni-noviny.cz

DRUŽSTEVNÍ PROJEKT

Jsmo prvním českým mediálním družstvem. Naše členy spojuje idea vytvořit nezávislé médium s akcentem na témata občanské společnosti a kultury. Rozšiřování družstva je cestou ke stabilitě novin, k nezávislosti na čistě komerčních mechanismech. Členství je investice do nezávislosti. Informace o družstevním projektu a dosavadní činnosti: www.kulturni-noviny.cz. Noví členové získávají předplatné na jeden rok zdarma a v dalších letech s třetinovou slevou.

- 1. Informace o družstvu:**
druzstvo@kulturni-noviny.cz
- 2. Informace o předplatném a obecné dotazy:**
info@kulturni-noviny.cz
- 3. Náměty a reakce:**
redakce@kulturni-noviny.cz

Nejjednodušší podpora projektu:

Předplaťte si Kulturní noviny!

VYZKOUŠEJTE NÁS!

SMS = číslo KN ZDARMA

Pošlete SMS (běžný tarif) ve tvaru:

Jméno-Příjmení-Ulice-Číslo-Obec-PSČ na **608 573 963**

9 771804 889023

Indie: za zrcadlem modernity

V Indii se cítíte tak trochu jako Alenka za zrcadlem: všechno je jinak. Za závoji místního koloritu se však odehrávají zápasy o budoucnost, které nastavují zrcadlo i nám v Evropě.

NAĀA JOHANISOVÁ

Když jsem loni byla na měsíčním pracovním pobytu v jižní Indii v rámci projektu spolupráce s indickými vysokými školami, koupila jsem si modré sári. Tento vsudypřítomný ženský oděv mě totiž fascinoval svou krásou, všestranností i účelností. Sári je pět metrů bavlněné či hedvábné látky, která se umně omotá kolem postavy a podle nálady nositelky může leccos sdělovat. Například může koketně odhalit břicho, nebo naopak celou postavu včetně hlavy zahalit a ochránit ji tak před mužskými pohledy i tropickým sluncem. Obléknout sári ovšem chvíli trvá a není to úplně snadné, jak jsem sama poznala. Když jej už ale máte na sobě, nutí vás narovnat se a zpomalit. A svět zabydlený

ženami v barevných, pestře vzorovaných či jemně vyšíváných sáří, často s květinami v tmavých dlouhých vlasech, je trošku jiný nežli ten, na který jsme zvyklí. Ženy v sáří jakoby svým vystrojením i chůzí sdělovaly něco, co mnoho Evropanů pozapomnělo: život je vzácný dar a každý den je svátek. Z oken naší univerzitní ubytovny v Mumbáji jsem měla možnost denně hledět shůry do dvorku chudinské čtvrti a žasnout nad tím, jak se i z nevábých domečků se střechami pokrytými igelity vynořují ženy, které svým vzhledem, alespoň zdálky, připomínaly královny.

Samozřejmě, že pozice žen tu není pozicí královen. Ostré odlišení mužských a ženských oděvů odráží i ostré odlišení mužských a ženských rolí, a třebaže se ženy na indických ulicích pohybují svobodně a sebevědomě, bývá ta ženská často podřízená. Z toho jsme ovšem mohli během měsíční návštěvy jižní Asie zachytit jen náznaky. Třeba neznatelné, ale velitelské gesto manžela, když naznačoval manželce, že si má v autě sednout vedle mě a ne vedle mého mužského kolegy. Je známé, že mladé ženy často musí po svatbě žít v domě tchyně, stále živým problémem je také vysoké věno, které musí rodiče složit, má-li se dcera vdát, a které je jedním z důvodů, proč jsou dívky v rodinách

Pokračování na straně 4.

KOMENTÁŘ JIŘÍHO PLOCKA

Nebezpečná omezenost

V Lidových novinách stálo 9. ledna na titulní straně: „Stát utrácí za zbytečné úřady. Musí je rušit“ s podtitulem „Do pěti let by státní rozpočet neutáhl chod veřejné správy, varují úředníci ministerstva vnitra“. Je tu uveden i výčet „byrokratických adeptů na zánik“. Redaktoři LN pod ním píší, že se inspirovali seznamem, který sestavil v časopise Laissez Faire ekonom Petr Mach. Jeho názory známe: zastánce absolutní svobody jednotlivce, minimalistického pojetí státu, a blíženeček Václava Klause. V Machově rubrice „Úřad na zrušení“ v LF (www.nechtenasbyt.cz) najdeme kromě státních příspěvkových organizací, jako je třeba Česká plemenářská inspekce či Národní ústav lidové kultury (NÚLK), i Akademii věd či Ochranný svaz autorský (OSA). Jsem dlouholetým kritikem praktik OSA, ale co je moc, to je moc. O Akademii

věd snad ani nemusím mluvit. Podobně tragická je Machova omezenost v případě NÚLK. Nejdříve povrchně shrne jeho činnost – organizování folklorních festivalů, soutěže o nejlepšího tanečníka verbuňku, správa Muzea vesnice jihovýchodní Moravy a tak dále, což pak „hodnotí“: „Organizování festivalů je naprosto běžným podnikatelským zájmem, který nemá vykonávat státní příspěvková organizace, ale soukromníci. (...) Stát by měl lidem nechat peníze v jejich kapsách, aby se sami mohli rozhodovat, jaký typ umění koupí vstupenky podpoří. Na to, aby kvetlo folklorní umění, není potřeba úřad. Příspěvková organizace MK by měla být okamžitě zrušena...“ Nevyhýbám se palčivé otázce přebujelé byrokracie či její funkčnosti, ale Mach je důsledný ekonomizující sobec. Mezinárodní strážnický festival není obyčejný folklorní

festival, stejně jako budování obsáhlých a odborně vedených depozitářů – obraz tradiční kultury – není totéž, co soukromé sběratelství. Nemá cenu zde s Machem polemizovat. Je to však krystalická esence myšlení, jež je v pozadí současné vládní politiky, ne vždy explicitně vyřčená, zato v činech zřetelná. Demontuje se tu veřejný prostor, popírá filosofie a étos jeho bytí. LN tomu iniciativně slouží, připravují půdu. Ostrý titulek i seznam institucí jsou součástí většího tématu, kde se hájí ohromujícími čísly, počty státních zaměstnanců, celkovými náklady. Avšak v rozhovoru s Robertem Ledvinkou z ministerstva vnitra, pod jehož vedením vzniká tzv. mapa veřejné správy (pro posuzování její funkčnosti a validity), o rušení institucí ze seznamu není ani slovo, mluví opatrně nanevšeo o slučování agendy ministerstev...

BEZ PARDONU

Špatný rok

Čeká nás prý špatný rok. Ohlašují to prezidenti a premiéři, přizvukují ekonomové a komentátoři. Hospodářsky neporosteme, poroste naopak dluh. Krize pak bude záminkou pro reformy, které obecnou krizi učiní krizí jednotlivých občanů. Nikoli ovšem všech. Pověstné procento nejbohatších a nejmocnějších si díky krizi tradičně polepší. To přizívá staré podezření, že krize nebyla nedopatřením, sociální havárií, ale že byla organickou součástí byznys plánu zbohatnuvších. A protože se to takto děje opakovaně a odnepaměti, spíše než o špatném roku bychom měli mluvit o špatném světě.

Co generuje ten špatný stav světa, respektive náš pocit nedostatku, disharmonie, nespravedlnosti, zvláště? Jsou to objektivní skutečnosti, prokazatelná fakta, měřitelné trendy? Anebo jsme citliví na nesoulad mezi očekáváním a skutečností? Stresujeme sami sebe nereálnými sny, jejichž naplnění nám licoměrně slibují politici, posluhující ve skutečnosti onomu jednomu procentu na náš úkor bohatnoucích boháčů? Otázka vlastně zní, zda je třeba špatnost světa řešit, anebo prokouknout. Těžké je mi mocho dem obojí.

Že svět, přesněji uspořádání společnosti stojí za starou belu, neznamená, že v tomto špatném světě musíme automaticky absolvovat špatný život. I uprostřed hrozných poměrů se najdou lidé šťastní. Asi bychom si měli připomínat, že my se teď a tady potýkáme s poměry spíše zvrhlými než tragickými. Připustili jsme nad sebou vládu chamtivosti, cynismu, svolili k nadřazení práva nad spravedlností a obětovali hodnoty ve vidině zisku. Civilizačně jde o banální deviace, uctívání zlatého telete. Léčba je možná se svatým Františkem, anebo starým dobrým Diogenem: místo hromadění se zaměstnat redukcí zbytečného. Nejde samozřejmě o univerzální recept. Funguje jen u toho, komu zvrhlost poměrů doopravdy dělá zle. Nepomůže těm, co se v hnusném světě zlatých telat na dluh snaží o úspěšnou kariéru. Prožít hezky nadcházející špatný rok v odporném světě je přání pro sebevědomé, kulturní a hodné lidi.

IVAN HOFFMAN

VÝROČÍ

Edward Gordon Craig (16. 1. 1872 – 29. 7. 1966)

Anglický režisér a scénograf E. G. Craig byl průkopníkem syntetického pojetí moderního divadla; revoluci způsobila jeho idea herce jako „nadloutky“, naprosto podřízené celkové inscenační koncepci. Jako první pracoval na jevišti s elektrickými reflektory, v návrzích kostýmů a dekorací využíval prvky abstraktního umění. Přelomová byla inscenace Hamleta vytvořená ve spolupráci s moskevským MCHATem. Český vyšel soubor jeho teoretických staří *O divadelním umění*.

Zabránit vládě v návratu k moci

Cílem opozice pro rok 2012 nemá být svržení vlády. Cílem opozice má být vytvoření takové situace, která znemožní návrat této a podobných vlád k moci po několik příštích volebních období.

PATRIK EICHLER

Základní potraviny nezdražujeme, ale zlevňujeme – hlásí reproduktory supermarketů počátkem ledna a vypočítávají, co všechno stojí stejně jako před zvýšením DPH. Třeba rohlík, stejně jako před svátky, vyjde na korunu osmdesát. Jinak zdražilo snad všechno – máslo je za čtyřicet, chleba za třicet dva, objevil se jeden nový druh černého piva za osm. Knihy

16. června nebo účast na demonstraci Evropské odborové konfederace ve Vratislavi 17. září ukázaly schopnost odborů zorganizovat protest náročný na přípravu i vysvětlování jak vlastním členům, tak médiím a širší veřejnosti.

Slabinou odborářské práce v loňském roce byla prezentace v médiích: z největší stávky v dopravě za posledních dvacet let se v podání Mladé fronty DNES stejně jako České televize stala legrace, během které jen lidé více jezdili

zneužitých sociálních dávek lze pouze odhadnout, realistický odhad se pohybuje kolem 0,35 % státního rozpočtu. Jakékoli změny v přidělování nebo kontrole tzv. sociálních dávek tedy v žádném případě nejsou cestou k řešení rozpočtových schodků.

Vrcholem práce politické opozice v roce 2011 byly obstrukce, kterými levicoví poslanci ve Sněmovně od 1. do 6. listopadu blokovali přijetí řady vládních návrhů, které předtím odmítl Senát. Pravicová koalice v reakci na obstrukce nakonec sloučila rozpravu ke čtrnácti různým bodům (mimo jiné k zákoníku práce, zákonům o pomoci v hmotné nouzi, dani z přidané hodnoty, důchodovém nebo veřejném zdravotním pojištění) a omezila počet vystoupení jednoho poslance na dvakrát deset minut.

Obstrukce vedly k tomu, že od řečnického pultu hovořili všichni poslanci sociální demokracie, někteří přitom vůbec poprvé. „Noční směny“ během projednávání jistě vedly ke stmelení poslaneckého klubu nejsilnější opoziční strany.

Vládní koalice pak omezením délky i počtu poslaneckých vystoupení sama otevřela možnost, že Ústavní soud na základě nedávného podání stížnosti sociální demokracie vládní návrhy zruší nikoli z obsahových, ale z procedurálních důvodů! Kvůli neregulárnímu způsobu projednání přitom Ústavní soud před necelým rokem zrušil třeba snížení státního příspěvku ke stavebnímu spoření na polovinu.

Způsob projednání se bude moci stát i doplňkovým argumentem ke stížnosti, kterou poslanci za sociální demokracii podali 13. prosince Ústavnímu soudu kvůli rozdělení zdravotní péče na tzv. „standardní“ a tzv. „nadstandardní“.

Druhá věc v práci ČSSD, která si zaslouží vyzdvihnout, je programová debata. Vedení strany během podzimu diskutovalo ve všech krajských městech i v Praze o tzv. „zelených knihách“. To jsou první návrhy jednotlivých kapitol připravovaného střednědobého programu sociální demokracie. Debata s účastí možná tří tisícovek lidí mohou sociální demokracii pomoci dodat argumenty lidem, kteří cítí, že jim politika stávající pravicové koalice nevyhovuje či škodí.

A kam pokračovat letos

Pohledem politické, občanské i odborářské opozice platí: Co se odehrávalo vloni – v roce snad nejneproduktivnějším na protivládní protesty od roku 1989 –, může posloužit coby generální zkouška struktury řízení, způsobů mobilizace členstva i agitace mezi veřejností. Zda na ni budou aktéři opoziční práce stavět při celoodborové demonstraci nebo při protestech na podporu veřejných vysokých škol někdy letos v březnu nebo o rok později při účasti na kampani v předčasných volbách, pokud budou, to už je vedlejší.

Při mediální hegemonii pravice nemůže opozice s vlastními členy a příznivci komunikovat za pomoci masových sdělovacích prostředků. Musí ale pokračovat ve vysvětlování a výuce argumentů proti vládní politice. A potřebuje podněcovat spolupráci aktivistů různých organizací na místní úrovni – okresních odborářů, občanských aktivistů nebo církví, stejně jako místních organizací politických stran. Kteroukoli vládu je totiž možné svrhnout v Praze. Zabránit jejímu vítězství v následujících volbách ale musejí voliči v celé zemi. Potřebují k tomu ale vědět, proč mají jít hlasovat a jak.

Patrik Eichler (1984) je novinář, komentátor Deníku Referendum, pracuje v Masarykově demokratické akademii.

jsou přeceněné, a tak, stál jsem zrovna v katolickém knihkupectví v Praze na Jindřišské, už ji u nás nekoupíte za čtyři sta dvacet, ale za čtyři sta devadesát. U lékaře jsem letos ještě nebyl, v kině také ne. Podobných dobrých zpráv doplněných přinejmenším krácením mezd a úvazků zažijeme všichni letos ještě řadu.

Zároveň přijdou další korupční skandály. ODS na podzim skoro jistě prohraje v senátních i krajských volbách. Petra Nečase by pak zřejmě museli podírat z jedné strany Bárta a z druhé Klaus, aby udržel funkci předsedy ODS nebo alespoň vlády. Předčasných voleb na jaře 2013 se opozice může dočkat i bezpravně. Bude tou dobou už i po volbách prezidenta, na vítězství v nichž dnes možná spekuluje TOP 09.

Protestů a aktivity občanské společnosti, odborů i politické opozice by ale mělo přibývat. Nejen kvůli zdražování a zhoršování podmínek pro pracující lidi, které je třeba hájit. Ale také proto, aby všichni věděli, proč se vlada, jakou máme dnes, nemůže vrátit k moci poté, co o ni přijde. Zvláštním cílem politické opozice pak je převzít moc s připraveným programem a takovou podporou veřejnosti, která jí umožní připravený program uvést do života.

Co máme za sebou z roku 2011

První vlnu veřejného odporu na sebe vloni vzali odboráři. V kampani „Otevřete oči, než vám je vlada zatlačí“ přesvědčovali veřejnost, že ji vládní reformy poškodí: V červenci například spočítali, že zaměstnanec s hrubou mzdou deset tisíc korun přijde kvůli zvýšení DPH, zdanění benefitů a zvýšení zdravotního pojištění za jeden rok o jednu čistou mzdu.

Demonstrace 21. května v Praze a 17. listopadu v Brně, celorepubliková stávka v dopravě

na kole. Sociální konflikt a protest proti rozbití veřejných služeb, který byl motivací stávkujících, zůstal médiím potlačen.

Občanská společnost se nesoustředila jen na politický protest proti vládě. Řada lidí z kultury a intelektuálů obecně podpořila protest (včetně červnové demonstrace) členů Klubu Za starou Prahu proti demolicí domu na Václavském náměstí č. 47. Dům stojí a bojovat se za něj bude dál. Filmařská obec zase za podpory veřejnosti protestovala proti odvolání ředitele Národního filmového archivu Vladimíra Opěly. Nyní již exministr kultury Jiří Besser odvolal Opělu z funkce jen pár týdnů před jeho odchodem do důchodu. Důvodem, jak se traduje, byl Opělův nesouhlas s výběrem dodavatele velké stavební zakázky metodou, která je považována za korupční.

Řada lidí z kulturní obce by třeba i ráda podporovala ekonomickou politiku vlády. Podpora korupčních praktik samotným ministrem v beztak chudém resortu kultury jí ale více méně znemožňuje podporu vlády jako takové.

Přímý politický střet s vládou si vytkla za úkol občanská iniciativa ProAlt. Kromě demonstrací (například 22. října v Praze a 17. listopadu v Praze a dalších městech) si zaslouží zmínit permanentní petiční stánek (od 19. září do 22. října) na pražském náměstí Republiky. Členky a členové iniciativy ProAlt v něm čtyřadvacet hodin denně dávali podepisovat petici (sebrali pětadvacet tisíc podpisů) za referendum o reformách vlády Petra Nečase a pořádali happeningy a besedy.

Zásadní argument proti vládní politice pak ProAlt přinesl během debaty „Zneužívání sociálních dávek“ 24. října na pražské Novotného lávce. Jak z debaty vyplynulo, množství

Dynastie Kimů v Severní Koreji po meči nevymřela

Světové agentury informovaly o skonu vůdce Severní Koreje Kim Čong-ila s dvoudenním zpožděním a jeho smrt zastihla západní výzvědné služby v neglizé. Ačkoliv mezinárodní společenství vyjádřilo obavy o další směřování této izolované asijské země s jaderným potenciálem, politická moc bez problémů přešla do rukou syna zemřelého diktátora Kim Čong-una.

DANIEL VESELÝ

Smrt Kim Čong-ila se v českých sdělovacích prostředcích setkala s úmrtím Václava Havla. Tato bizarní souhra náhod ukázala, jak mají česká a zahraniční středoproudá média blízko k ideologickému cynismu, když se na jednu stranu vysmívala truchlícím Severokorejčům a reakcím tamních médií na úmrtí Kim Čong-ila, a na druhou stranu se zachovala téměř stejně v případě hysterického oplakávání a kanonizace Václava Havla v přímém přenosu. Funkce západních médií v souvislosti s děním na Korejském poloostrově a zejména v Severní Koreji, rovněž jako obecné povědomí, je často matoucí. Například o KLDK se stále hovoří jako o komunistické diktatuře, ačkoliv oficiální státní ekonomická doktrína a ideologie této země se nazývá *ču-če* (metaforicky „jistota jen v nás“, zavedl ji zakladatelský diktátor Kim Ir-sen, původně komunist, který se tak odklonil od prosovětské orientace). V praxi jde o snahu o nacionalistický a ekonomicky soběstačný režim, který v realu nemá s doktrínou marxismu-leninismu nic společného. Proto je nesmyslné házet KLDK do jednoho pytle například s Kubou.

Abychom mohli lépe pochopit „paranoiu“ a izolaci severokorejského režimu, která přetrvává celé dekády až do dnešních dnů, je třeba uvést pár zásadních informací. Severní Korea je dosud formálně s Jižní Koreou a Spojenými státy ve válečném stavu, neboť v roce 1953 byla korejská válka ukončena jen na základě smlouvy o příměří. Přestože korejskou válku po vzájemných provokacích zahájil vpád severokorejských vojsk na jih, Spojené státy pod hlavičkou policejní akce OSN masivně bombardovaly severokorejská města, rozsáhlá rýžová pole a přehrady. Oběti těchto náletů se počítají v rádech statisíců. Americké válečné bombardéry na KLDK během války svrhly více napalmu a bomb než při bombardovací kampani v Pacifiku v průběhu druhé světové války. Americký generálmajor William F. Dean uvedl, že většina severokorejských měst a vesnic, které na vlastní oči spatřil, se po bombardování přeměnila buďto v ruiny, nebo sněhem zaváté pustiny. Historik a specialista na moderní korejské dějiny Bruce Cumings v publikaci *Korea's Place in the Sun: A Modern History* viní ze vzniku korejského konfliktu vedle dalších faktorů velmocenskou politiku Spojených států, které po druhé světové válce rozdělily Korejský poloostrov vedví a ustanovily koloniální vládní masinérii na jihu, a Sovětský svaz, který ignoroval tradiční korejskou integritu a snažil se na severu „vybudovat socialismus“, bez ohledu na přání samotných Korejčů.

Budoucnost zatím bez dramatických výkyvů

Ale zpět do přítomnosti. Severní Korea po smrti Kim Čong-ila, za jehož vlády režim získal jadernou bombu, prostřednictvím státní zpravodajské agentury KCNA oficiálně prohlásila, že mezinárodní společenství nemá čekat žádnou změnu. Syn zemřelého Kim Čong-ila Kim Čong-un byl jmenován nejvyšším vůdcem strany, státu a vojska. Ani zahraniční komentátoři a analytici nepředpokládají dramatickou změnu v dosavadní izolacionistické politice

KLDK. Jihokorejský expert na Severní Koreu Koh Yu-hwan o svalnatém prohlášení severokorejských orgánů pro agenturu AP říká, že jejich stanovisko nemusí nutně znamenat odklon od reformních kroků: „Severokorejci prostě dělají ramena na své jižní sousedy jen kvůli tomu, aby od nich získali více ústupků v případě, že by s nimi Soul chtěl navázat lepší vztahy.“ Podle Koh Yu-hwana je příliš brzy na to, aby se mluvilo o nechuti KLDK podstoupit reformy (opatrně se s nimi už začalo, jsou nutné pro oživení dlouhodobě slabé a pro samozásobení nedostačující ekonomiky), neboť není záhodno, aby její první stanoviska po smrti Kim Čong-ila navenek ukázala slabost a nejistotu režimu.

Severokorejské státní noviny Rodong Simun v novoročním editoriale nabádaly občany, aby se postavili za nového vůdce, a slibovaly nové úspěchy, jež mají vést zemi k prosperitě. Režimní novináři zároveň apelovali na severokorejské ozbrojené síly, aby se v tento čas sjednotily, a požadovali dále, aby Spojené státy stáhly svých 28 500 vojáků z Jižní Koreje. Podle vyjádření státního tisku bude však Severní

Lee Myung-baka, ale nyní spatřuje šanci v opětovném navázání dialogu mezi oběma zeměmi. Další host relace, výkonná ředitelka výzkumné a vzdělávací organizace Korea Policy Institute Christiane Ahnová, jež Severní Koreu osobně navštívila a procestovala, je však skeptičtější. Připomněla, že Severní Korea měla vždy zájem o normalizaci vztahů se Spojenými státy prostřednictvím šestistranných rozhovorů, jelikož ve spolupráci se Západem v čele s USA viděla možnost ekonomického rozkvětu. To ale podle Ahnové americké vlády dlouhodobě ignorují, protože severokorejský režim považují za ztracený případ. Ahnová měla možnost vidět realitu Severní Koreje na vlastní oči a podává trochu jiné svědectví, než na jaké jsme zvyklí: „Řada Severokorejčů Kim Čong-ila uctívá a má velký smysl pro národní nezávislost a suverenitu. To má své dějinné opodstatnění. Severokorejci jako národ čelili třicet pět let trvající japonské okupaci, rozdělení poloostrova Spojenými státy a americké okupaci jižní části poloostrova. Kima řada zdejších lidí obdivovala i proto, že dokázal zemi pořídit atomovou bombu. Sama jsem s některými

Armáda vždy spolehlivě sloužila severokorejskému režimu. Nebo je to naopak? Foto Welt Online

Korea „usilovat o navázání přátelství se zeměmi, které respektují suverenitu KLDK“. V editoriale se ale neobjevila žádná zmínka o jaderných zbraních, kvůli nimž čelí Severokorejci mezinárodním sankcím.

Mezinárodní vyděděnec zůstává

Jihokorejský prezident Lee Myung-bak se zkrzeje nového roku nechal slyšet, že je ochotný se Severní Koreou a jejím novým vůdcem navázat lepší vztahy. Konzervativní jihokorejský prezident, který ukončil pomoc Severu před čtyřmi roky (v důsledku katastrofální ekonomické situace po hladomoru v letech 1996–1999 dostala například Severní Korea humanitární pomoc od několika států, včetně Jižní Koreje), konstatoval, že situace na Korejském poloostrově vstupuje do nové fáze, pokud Severní Korea bude vstřícná a vrátí se k šestistranným rozhovorům. KLDK ovšem nabídku odmítla s tím, že jde jen o další ohrožení její suverenity. Jihokorejský profesor politologie Chung-in Moon v pořadu *Democracy Now!* u příležitosti úmrtí Kim Čong-ila uvedl, že se vztahy mezi Koreami zhoršily právě za vlády prezidenta

Severokorejci hovořila a ti mi říkali, že jsou šťastní, že mají jadernou zbraň, neboť nedopadnou jako Iráčané.“

Je třeba připomenout, že Severní Korea v roce 2003 odstoupila od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní poté, co administrativní prezidenta George W. Bushe odmítla vést s KLDK rozhovory na bilaterální úrovni a nesplnila další závazky. O tři roky později Severní Korea provedla první test jaderné bomby a stala se tak ještě izolovanějším mezinárodním vyděděncem.

S odchodem starého roku a příchodem nového máme k dispozici i první reakce severokorejského establishmentu na úmrtí vůdce Kim Čong-ila a informace o politickém kurzu KLDK pro blízkou budoucnost. Ačkoliv nový lídr Kim Čong-un studoval pod falešným jménem na švýcarské škole, je již od dětství připravován na „panovníckou roli“ v dynastické linii Kimů a ve své vlasti žádné západní reformy navádět nehodlá.

Daniel Veselý (1978) je překladatel a publicista.

ODPOSLECH

Reálný život

Odposlechnuto není tentokrát ze sněmovní schůze, ale od známého. Má třiaosmdesátiletou matku se sníženou pohyblivostí, která se pohybuje pomalíčkem a s velkými obtížemi. Občas jí z ničeho nic selžou nohy a ona spadne. Už si takto přivodila zlomeninu zápěstí a kyčelního krčku. Na fingování to tedy nevypadá, což uznali i lékaři. Doposud dostávala příspěvek tři tisíce korun na mobilitu, jimiž si zajišťovala výpomoc a byla soběstačná. Od 1. ledna byl tento příspěvek snížen na osm set korun a převeden ze sociálního odboru magistrátu na úřad práce, kam se k jeho výplatě měla jít osobně přihlásit. Nebudeme se divit, proč je nepracující postížený důchodce honěn osobně zrovna na tento úřad, přestáváme se už divit daleko závažnějším věcem. Raději popíšeme další děje: Její syn si vzal hned po Novém roce volno v práci, protože maminka měla strach, aby se vše zavčas vyřídl. Přivezl ji před úřad (kde se nesmí zastavit), vysadil, odjel zaparkovat (v blízkosti není parkoviště, nezaměstnaní chodí přece pěšky). Po hodině čekání a chlácholení, že nemuseli tak pospíchat, vždyť jsou na to ještě dva týdny čas (což se maminka od nikoho předtím nedozvěděla), přišli na řadu. Zjistilo se, že úředníci sami tápou, co a jak vyplnit. Úřad nebyl zjevně na tuto dosti závažnou změnu připraven a vše se řešilo za pochodu. Naštěstí ze strany příslušné referentky vlídně. Vrchol přišel v okamžiku, kdy se stará paní dozvěděla, že svou podporu nemůže dostávat poštou domů jako doposud, ale musí si pro ni osobně každý měsíc přijít. Do jedné kanceláře pro jeden papír a pak se dobelhat do jiného patra na pokladnu pro peníze. Nepomůže tu ani plná moc pro syna. Musí se dostavit osobně. Protože je však málo pohyblivá a sama není schopna cestovat městskou hromadnou dopravou, bude ji muset pokaždé přivést syn. Pro něho to znamená zít si vždy půl dne dovolené a spáchat minimálně dva dopravní přestupky, když bude vysazovat a nabírat maminku. A to má štěstí, že nebydlí na druhém konci republiky.

Jsmo kritičtí vůči naší vynikající reformní vládě. Důvodů k pochybám o jejich záměrech je podle zápisů z parlamentních schůzí dost. Ale to byla doposud jen slova ze schůzí. Tenhle příklad je ze života a není ojedinělý. Zázračný lékař Drábek svými špatně připravenými kroky ztrpčuje život občanům. Zákon ze sociální oblasti, který způsobuje újmu postiženým lidem, je špatný zákon. To je jako když táhne karavana pouští a náčelník se rozhodne ubrat příděly těm starým a nemocným, co se táhnou vzadu. A ještě zvýšit tempo...

Pan ministr zjevně neví, co je jádrem sociální problematiky. Jeho zajímají jen peníze, a těch najde na odměny svým náměstkům vždycky dost.

-jp-

Úřad práce
má moc práce!

Pokračování ze strany 1.

méně ceněny než chlapci. Dohodnuté sňatky, kdy rodiče vybírají partnery pro své děti buď na inzerát nebo prostřednictvím sítě příbuzných a známých, jsou běžné i ve velkých městech. Naše studentky, které v rámci projektu strávily semestr na jedné z indických univerzit, líčily, že právě toto bylo nejzajímavější téma jejich diskusí s indickými spolužáky. Mladí Indové, pro nás možná překvapivě, domluvené sňatky hájili.

Jak ohraničit svobodu?

Rodiče, jako starší a zkušenější, mají každopádně v indické rodině i společnosti výraznou roli. V příručce jedné z vysokých škol, které jsme navštívili, se vyzývali rodiče studentů k tomu, aby se „co nejčastěji setkávali s učiteli a informovali se o pokroku svých dětí“. Indický kolega, vysokoškolský učitel, nám vyprávěl, jak zanechal svého předchozího zaměstnání na základě pokynu matky, která rozhodla, že práce pro něj není vhodná, protože tráví příliš málo času doma. Zajímavé bylo i jeho líčení jedné příbuzného, který uvažoval o rozvodu. Ten postupně obcházel všechny příbuzné své ženy, aby jim vysvětlil, proč se chce rozvést. Pokud by nezískal jejich souhlas, od svého plánu by prý upustil.

Indická společnost je méně individualistická a více hierarchická než naše. Větší roli tu hraje rodina, větší pravomoc mají rodiče, učitelé, nadřízení. Je to dobře? Je to špatně? Naše společnost vychází z osvícenských ideálů, z projektu modernity, který zdůrazňuje práva jedince, rovnoprávnost, spravedlnost, svobodu. Indická realita mě donutila poprvé hlouběji přemýšlet o tom, nakolik si těchto ideálů cením. Určitě si cením rovnoprávnosti žen a mužů, je pro mě důležité právo na vlastní sebeurčení. Ale jak ohraničit svobodu, aby neohrožovala svobodu a práva druhých? Třeba dětí v případě rozvodu rodičů. Nebo přírodních bytostí či příštích generací v případě rabování přírodních zdrojů, jehož jsme všichni komplici. Pravda je, že naše individualita je v jistém smyslu jen iluze a každým svým činem ovlivňujeme ty druhé.

Sári nosí i partyzány v lesích

Tuto naši příslušnost do širší rodiny lidského a přírodního společenství, budoucího, minulého i přítomného, silně vnímal indický myslitel, aktivista a politik Máhatmá Gándhí. Podle Gándhího se rodíme jako dlužníci přírodní i lidské komunity. Nebyli bychom tu, nebýt předků, kteří vytvořili naši kulturu, nebýt rodičů, kteří nás vychovali, nebýt přírody, která nám poskytuje to, co potřebujeme. Jiní se pro nás obětovali a obětují. Máme proto povinnost splácet

tento dluh: podle svých sil o své okolí pečovat a dobrovolně omezovat své potřeby tak, abychom neohrozili budoucí generace – ty budou zas našimi dlužníky. Gándhí byl skeptický k rozvoji založenému na industrializaci a ekonomickému růstu. Obával se, že „masová výroba povede k masové nezaměstnanosti“ a rozevře nůžku mezi chudými a bohatými. Jeho vize Indie byla vizí nezávislých komunit, které si umějí samy vyrobit to podstatné, co potřebují k životu. I proto prosazoval ruční předání a tkaní a se svými spolupracovníky všemožně podporoval drobné venkovské výrobce a řemesla. Vzpomínkou na Gándhího jsou indické vládní obchody s výrobky z ručně tkané látky *khádí*. V jednom z nich jsem koupila i své modré sári.

Vedle obchodů s *khádí* Gándhího připomíná také symbol kolovratu na indické vlajce, občas jsme potkali i jeho obraz či sochu. Jinak však moderní Indie kráčí mílovými kroky cestami, kterých se obával. Nové a nové průmyslové zóny, satelitní městečka, uhelné a hliníkové doly, železárny a údolní nádrže zabírají půdu místních zemědělců či příslušníků kmenových společenství, kteří jsou bezprostředně závislí na svém přírodním prostředí. Jejich kompenzace je problematická, a tak tito lidé často žijí na méně úrodných půdách, nebo ztrácejí své živobytí úplně a rozmnožují řady obyvatel chudinských čtvrtí velkých měst – či odejdou k partyzánům. Nejznámější indické partyzánské hnutí, *naxalité*, vychází z maoistické ideologie a kontroluje až dvacet procent území Indie. Naxalité, často velmi mladí lidé původem z nejhudších kast a kmenů, se pohybují zejména v lesích východní části země a organizují ozbrojené útoky na centra vládní moci, jako jsou policejní stanice. Sami jsou pak terčem vojenských operací. Šokující záběr z jedné nedávné akce v rámci vládní operace Zelený lov ukazuje dva vojáky nesoucí na tyči za ruce a nohy přivázanou zabitou naxalitku. Měla na sobě dlouhou tuniku a široké kalhoty, klasický oděv neprovdaných dívek. Jinak však i partyzány často nosí sári...

Prostota i elegance

Během našich cest po indických univerzitách jsme se setkali s nejrůznějšími postoji k otázce dalšího směřování a rozvoje indické společnosti. Někteří akademici přijali za svůj neoliberalní model rozvoje, zapsala jsem si například výrok: „Zemědělce už nepotřebujeme, v jiných zemích tvoří jen 10–15 procent populace. Už nejsou produktivní. Potraviny můžeme dovážet odkudkoliv.“ Jiní byli kritičtí vůči převládajícímu neoliberálnímu modelu a zdůrazňovali problémy, jako je privatizace komunitní půdy, která prohlubuje chudobu vesničanů. Žádný však necitoval Gándhího.

Citát z Gándhího jsem našla až při návštěvě nevládní organizace Timbaktu Collective, která sídlí v anantapurském okrese na jihu státu Ándhrapradéš. Vedle prašné cesty tu byl vsazen žlutý kámen s Gándhího výrokem: *Live simply that others may simply live* – žij prostě, aby druzí mohli prostě žít. Přesvědčili jsme se, že lidé z Timbaktu Collective, kteří tu žijí a pracují – je jich několik desítek, další desítky pracují v okolních vesnicích – žijí skutečně prostě. Když přišel čas k obědu, dostali jsme rýžový pokrm a pojedli ho (rukama, to je tu ale běž-

Ubytovna Timbaktu Collective. Foto Nada Johanisová

né) sedíce na kamenech pod velkým stromem na dvoře, talíře jsme pak rovnou umyli ve dřezech s tekoucí vodou, rovněž na dvoře. Prostota však nevyklučovala eleganci: ubytování jsme byli v domečcích, které vycházely z tradiční architektury a ruční práce. Dokulata postavené, z kamene a hlíny a se střechami z proutí. Všechno tu fungovalo, s čímž jsme se během naší pouti setkali poprvé.

Příroda je živobytí

Inspirace tradiční architekturou symbolizuje hlubší životní filosofie zakladatele Timbaktu Collective, Chaitreshe Ganguly, řečeného Bablu. Do zdejšího vyprahlého kraje přišel jako dvaadvacetiletý radikální marxista v roce 1978. Postupně ale nahlédl, že marxismus, stejně jako liberální paradigma, vychází z problematické premisy, že celá příroda a vesmír jsou tu pro člověka. Zvolna také opustil přezíravý postoj k místním vesničanům, začal si jich vážit a naslouchat jim. Aktivita Bablu a jeho manželky, Mary Vattamattamové, začaly více vycházet z potřeb a možností místních lidí. Jejich první velký počín, který trvá dodnes, je regenerace pětitisícihektarového území zvaného Kalpavalli, jež slouží jako zdroj obživy pro obyvatele devíti okolních vesnic: vedle pastvy a sena pro ovce a kozy tu nacházejí suroviny například pro výrobu košíků, provazů, či došky na stavbu střech. Hlavním problémem bylo odlesnění, které zahájili kdysi Britové a pokračovala v něm indická státní správa. Ve spojení s nadměrnou pastvou vedlo ke zničujícím suchům, ty zase k vysychání potoků a nádrží na vodu. Členové Timbaktu Collective po několikaletém trpělivém úsilí přesvědčili lidi z místních vesnic, aby dočasně svá stáda do Kalpavalli přestali vyhánět. Navíc začali aktivisté i vesničané budovat vsakovací jámy pro vodu a sázet stromky. Už po dvou letech se výsledek dostavil a šedá krajina se zazelenala. Dnes se sem vrací zvěř, ptáci a řada rostlinných druhů, nádrže jsou opět plné vody a území je mnohem bohatším zdrojem obživy než dříve. Kalpavalli je nyní bohužel ohroženo stavbami větrných elektráren a během našeho pobytu jsem měla možnost účastnit se čtyřhodinové schůze, kde se vesničané radili, jak své území bránit. Úvodní referát ředitele jejich sdružení podtrhl důvody,

proč místním lidem na Kalpavalli záleží: jde jim o ochranu jak přírody, tak jejich vlastního živobytí, anglicky *livelihoods*. V tomto modelu rozvoje se příroda a živobytí nepotírají. Právě naopak.

Když Evropanka oblékne sári

Timbaktu Collective má ještě řadu dalších projektů. Například pomohlo rozvinout ženská úvěrní družstva, která mají dohromady patnáct tisíc členek, jimž umožňují spořit i čerpat úvěry, aniž by se musely uchýlovat k lich-

vářům. Podpořilo také vznik zpracovatelského a odbytového družstva biozemědělců, které má přes tisíc členů. Své produkty (neloupanou rýži, olej a pomazánky z burských oříšků, jáhly...) prodávají buď přímo ze dvora nebo do prodejen zdravé výživy v Bengalúru a dalších městech. Biozemědělství, které je vlastně návratem k tradičnímu hospodaření se smíšenými kulturami, podporuje Timbaktu Collective proto, že snaha státu za posledních třicet let přesvědčit zdejší drobné zemědělce, aby přešli na monokulturu burských oříšků, byla až příliš úspěšná. Vedla bohužel k degradaci půdy, k většímu suchu, ale i k zhoršení výživy místních lidí, kteří si byli dříve zvyklí velkou část svých potravin pěstovat sami. Biozemědělství jim vrací možnost samozásobitelství a prodej přebyteků přes odbytové družstvo je pro ně současně výhodný zdroj příjmů.

Západní model rozvoje předpokládá, že všichni půjdou stejnou cestou: pomocí techniky se příroda promění v co nejvíce levných a užitečných výrobků, které prodáme, a za utržené peníze maximálně uspokojíme své potřeby. Nastane všeobecný blahobyt. Už Gándhí ale tento model zpochybňoval s poukazem na to, že jedna zeměkoule k západnímu modelu blahobytu zdaleka nepostačí. Dnes se rozvoj stále více mění na hru kdo s koho a v této hře prohrávají spolu s přírodou ti nejubožejší. Gándhí by však řekl, že morálně a duchovně prohráváme všichni.

V rámci lineárního modelu rozvoje jsou země, jako je Indie, často pejorativně označovány za nerozvinuté, či – pokrytečtější – za rozvojové. Pokud ale sejmeme západní brýle, nebo je aspoň dobře pročistíme, možná si všimneme, že Indie je v mnohém napřed. Cest k blahobytu je více a někdy je lepší ta přímá – závisící více na samozásobitelství a přímých vazbách na přírodu než na komplikovaných a křehkých technických a ekonomických infrastrukturách. Pokud jsem tedy v Indii nosila sári, bylo to i proto, abych vyjádřila svůj pocit, že nejen oni od nás, ale ve stejné míře i my od nich se máme co učit.

Nada Johanisová (1956) vyučuje ekologickou ekonomii na katedře environmentálních studií FSS MU v Brně.

Sušení burádků. Foto Nada Johanisová

Ádivásiové a přehrady: rozvoj proti rozvoji

Tradiční život ádivasiů, jak zní souhrnné označení původních obyvatel indického vnitrozemí, je ohrožen modernizačními programy vlády.

PETR DANĚK

Řeka Gódávarí teče ze středu Dakšinského poloostrova do Bengálského zálivu. Proud řeky, několikrát širší než Dunaj v Bratislavě, je kalný, rychlý a plný vírů, ale teče tiše. Ani nejdůležitější z mladíků, kteří ve vodě hledají úlevu od tropického vedra, si netroufne dál než pár metrů od břehu. Stojíme u zaslého bungalovu, který tady na okraji vesnice Koruttúru postavili ještě v koloniálních dobách Britové, a pozorujeme rybáře, který se odvážně prodírá proti proudu řeky v titěrné loďce vytesané z jediného kmene. Ani on si netroufne do hlavního proudu a trpělivě kopíruje křivku břehu.

Řeka fascinuje svou silou a divokostí. Žádné hráze, mosty, navigace. Tady v pohoří Párikonda v indickém státě Ándhrapradeš je řeka přírodní živel, který určuje podmínky a člověk se jim přizpůsobuje. Malé vesnice vyrostly na říčních terasách, které jsou dost vysoko nad hladinou, a místní obyvatelé, většinou ádivásiové z kmene Kondareddy, žijí z toho, co příroda poskytuje: z řeky a džungle na jejím břehu. Do Koruttúru se ještě dá dojet po rozbité cestě, ale vesnice odtud proti proudu jsou na řece závislé i jako na jediném způsobu dopravy. Není divu, že o Gódávarí nemluví jako o řece, ale o lidské bytosti.

Pan Mangaro, stařešina koruttúrského paňčájatu, ukazuje na stromech značky, kam až vystoupala voda za povodní v minulých letech. Jedna je i na bungalovu, který stojí asi dvacet metrů nad hladinou. Za povodní jsou vesnice odříznuté od světa a Kondareddyové jsou odkázáni na to, co poskytuje džungle: lesní plody, bambusové výhonky, drobná i větší zvířata, byliny na čaj i léčivky... S rybami a krevetami z Gódávarí to stačí ke skromnému životu. Kolem některých domků je zahrádka, ale žádná pole tu

a do průmyslového koridoru u velkoměsta Višákhapatnam. Pravobřežní kanál převede část vody z Gódávarí až do povodí jiné velké řeky – Krišny. Divoký živel bude spoután a začne sloužit. Zavlaží žíznivá pole a roztočí kola továren. A ještě něco: posílí národní sebevědomí.

Indii sjednotili Britové silou, jazykem, železnicí a obratnou politikou. Ale sjednotil ji také odpor proti Britům. Generace indických intelektuálů vyrostly s emancipační touhou dokázat, že jsou stejně dobří jako Britové. Britské bylo symbolem moderního a moderní (vedle evropských oděvů, angličtiny, demokracie) bylo ve všech verzích spojeno s ekonomickým růstem, založeným na průmyslové výrobě. Po získání nezávislosti tak program vybudovat moderní industriální ekonomiku vytvořil novou integrační sílu, která nahradila boj proti Britům. Průmysl potřebuje energii. Indiští politici a inženýři objevili nový pohled na řeky: pro ně nebyly fascinujícími přírodními živly hodnými obdivu, ale zdrojem vody a energie, potřebné pro ekonomický růst. „Přehrady jsou chrámy moderní Indie,“ řekl první indický premiér Džaváharlál Néhrú. Budování velkých přehrad a vodních kanálů se stalo prioritním národním zájmem. Byly postaveny desítky velkých přehrad a voda z Himálajů dnes zavlažuje i poušť Thár 650 kilometrů dlouhým kanálem Indíry Gándhiové. Pro každé povodí bylo vypočteno, jak velký má přebytek nebo nedostatek vody, a postupně je realizován plán převádění vod mezi povodími, od Himálaje až po Kavéri na jihu. Je to zřejmě nejambicióznější plán tohoto typu na světě, větší než sovětské snahy obrátit tok řek. Přehrada Pólavaram na Gódávarí je jeho součástí.

Vždycky byli lidé, kterým se takové plány nelíbily – ti, co museli opustit své domovy, nebo ti, co v tom viděli velikášství, něco proti příro-

Rybář na řece Gódávarí. Foto Petr Daněk

práv a poskytovatele služeb slabším skupinám a ve snaze dosáhnout ekonomického růstu se stal partnerem nadnárodních korporací i domácího kapitálu v realizaci jejich projektů. Všechny potřebují energii.

Stát tím současně oslabil svoji image prozavovatele „národních zájmů“. Či jsou „národní zájmy“? Kdo musí platit za ekonomický růst některých? Proč se někteří musí vystěhovat a stát uprchlíky ve vlastní zemi, aby jiní mohli vydělávat na stavbě továrny, těžbě bauxitu, výrobě elektřiny? Velké přehrady jsou typickým příkladem rozdělení společnosti, které neoliberální reformy posilují. Jsou budovány na „periferii“ – v horách, v džunglích, v pohraničí, kde často žije kmenové obyvatelstvo – ádivásiové. Profit v podobě vody a energie získají úrodné nížiny a města, ale platí za to obyvatelé hor a džunglí. Ti jsou, podobně jako kmen Kondareddy, na lese nebo řece závislí svým způsobem života i kulturou.

lokálními, na nichž lze dosáhnout shody místní komunity bez vyloučení početných skupin. Místo miliardových investic do stavby hrází a zaplavení tisíců hektarů lesa to mohou být studny, malé kanály, rybníky a malé vodní elektrárny. Taky rozvoj, ale jiný. Možná víc sociálně inkluzivní, demokratický, lokální a udržitelný. Rozvoj proti rozvoji.

Pan Mangaro ukazuje značku s číslem 150 (stop), která označuje hladinu, kam vystoupá voda po dokončení přehrady. Je mnohem výš než značky všech historických povodní, vysoko v lese nad vesnicí. Za několik let tak celé Koruttúru a dalších 275 vesnic podél Gódávarí, v nichž nyní žije 237 tisíc obyvatel, zůstane pod hladinou jezera. Podobně jako dřív město Téhrí nebo stovky vesnic podél Narmady. Ani obyvatelé Koruttúru už nevěří, že to něco může změnit. Vláda a banky už do stavby investovaly miliardy rupií. Přesto místní odmítají odejít. Všichni se byli podívat na místo, které jim bylo určeno na

Žena ze Srivaky. Foto Petr Daněk

nejsou. Lidé z nížin se na ty místní někdy dívají jako na divocho, kteří žijí v džungli, neznají zemědělství ani hodnotu peněz. Ale nezdá se, že toto by místním vadilo. Potraviny jako rýži, zeleninu nebo koření získají od obchodníků, kteří k nim pravidelně připlouvají pro bambus, dřevo nebo krevety.

Pan Mangaro pamatuje mnoho povodní. Ale zneklidňuje ho velká voda, která teprve přijde a která přinese zkázu Koruttúru a stovky dalších vesnic. Třicet kilometrů po proudu, u města Pólavaram, kde Gódávarí vytéká z hor do nížiny, se staví přehrada. Po dokončení zvedne hladinu o 46 metrů a vytvoří z řeky jezero dlouhé 150 kilometrů. Dva velké kanály, jeden dlouhý 208 kilometrů a druhý 173 kilometrů, které už dnes protínají zemědělskou krajinu pod horami, rozvedou vodu na 291 tisíc hektarů polí, do dvou volných obchodních zón

dě. Ale do začátku devadesátých let minulého století to byly hlasy na okraji. I ti, kteří se stěhovali, věřili, že to dělají pro dobrou věc, pro vlast, pro národní zájem, a že jejich obětí má smysl. V roce 1991 se Indie dostala do fiskální krize, musela požádat Světovou banku o půjčku a musela přijmout podmínky, jejichž součástí bylo otevření ekonomiky, devalvace rupie, privatizace státních podniků, seškrtání redistribučních programů a celkové oslabení moci státu: obvyklé neoliberální recepty. Washingtonský konsenzus či politika utahování opasků. Jen s tím, že utahování opasků ve společnosti, kde chudoba znamená podvýživu, může přerušit základní životní funkce. Také důsledky reformy byly podobné jako jinde: prohloubení rozdílů mezi bohatými a vzdělanými, kteří dokázali využít nové příležitosti, a těmi ostatními. Stát rezignoval na některé své funkce ochránce

Stařešina ze Srivaky. Foto Petr Daněk

Objevila se řada sociálních hnutí, která proti velkým „rozvojovým“ projektům, jako jsou přehrady, bojují. Hnutí Chipko v Himálajích proti přehradě Téhrí na Ganze, hnutí Narmada Bacháo Andolan proti soustavě velkých přehrad na Narmadě a desítky dalších, včetně toho v údolí Gódávarí. Používají gándhiovské metody protestu – jako obsazení staveniště nebo připoutání se k domům, v nichž stoupá voda zadržena přehradou. Soudní cestou zpochybňují legalitu vládních rozhodnutí, která stavby povolila. Často úspěšně. Tím současně zpochybňují legitimitu vize moderní Indie, založené na ekonomickém růstu a spotřebě za každou cenu, nebo aspoň toho, že tato vize rozvoje je celonárodní integrační myšlenkou. Nejsou proti rozvoji, nechtějí konzervaci chudoby a ngramotnosti. Nabízejí alternativní vizi rozvoje, která velké projekty nahrazuje

přesídlení, ale ptají se: Jak bychom tady mohli žít? Není tu žádná řeka ani les. A z čeho tu postavíme dům? Tak čekají a bojí se dne, kdy vláda pošle armádu a odstěhuje je násilím.

Přes dílčí úspěchy u soudů a v médiích hnutí proti přehradám prohrávají. Má jejich boj proti mocné koalici korporací a státu vůbec smysl? Nezávislá Indie vznikla díky myšlence. Možná, že boj proti přehradám posílí myšlenku jiného, „alternativního“ rozvoje, který bere větší ohled na všechny části společnosti i na prostředí umožňující její život. Možná toto je energie, kterou nabízí tichý proud Gódávarí. Naděje tu je. Aspoň pokud chceme být optimisty. Pan Mangaro ale optimista není.

Petr Daněk (1964) přednáší geografii na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty

Stručná zpráva o Dannym Smiřickém (27. 10. 1924 – 3. 1. 2012), obdivovateli žen, jazzmanovi, textaři, překladateli, nakladateli – a spisovateli.

TOMÁŠ KOLOC

Málokdo ví, že Josef Škvorecký pocházel z početně větve šlechtického rodu Smiřických (z něhož v historii vzešli i dva kandidáti na český trůn), která měla kdysi sídlo ve Škvorci u Prahy – odtud pochází jméno hlavní postavy celoživotní série Škvoreckého autobiografických děl, Dannyho Smiřického. Šlechtická větev rodu však vymřela už dvě stě sedmdesát let před spisovatelovým narozením; otec Josefa Škvoreckého byl „už jen“ bankovní úředník z východočeského Náchoda a náčelník místního Sokola.

Josef Škvorecký i Danny Smiřický se narodili v roce 1924. Byli tedy onen ročník, který byl určen k totálnímu nasazení ve Velkoněmecké říši, nicméně se jim podařilo se „rajchu“ vyhnout a získat umístěnku v rodném Náchodě (respektive literárním „Kostelci“) a pak v Novém Městě nad Metují. Josef Škvorecký, jehož životním názorem byla nedůvěra k jakýmkoli ideologiím a dogmatům (snad kromě katolické věrouky, kterou však pojímal velmi liberálně), v šedesátých letech na anketní otázku „Jaká doba byla ve vašem životě nejkrásnější?“ odpověděl charakteristicky, že to byla doba nacistické okupace, protože tehdy se mohl naplnit dvěma hlavními láskám; krásou žen a jazzu (byl tenorsaxofonistou náhodského studentského jazzbandu). Na vychování byl tehdy v Náchodě i válečný sirotek Miloš Forman, který později s Josefem Škvoreckým napsal první scénář podle jeho povídky *Eine kleine jazzmusik* (1958, realizace zakázána prezidentem Novotným), zabývající se válečným mládím v Náchodě. („Dannyho“ jazzovým souputníkem a studentem paralelky v sousedním Rychnově nad Kněžnou byl pozdější spoluautor Škvoreckého filmu *Zločin v šantánu* Jiří Šlitr.) O zážitcích v jádru plachého „Casanovy“ Dannyho za gymnaziálních studií pojednávaly povídky ze sbírky *Sedmírmenný svícen* (1964, kde se objevil další tón, který budou do budoucna obsahovat Škvoreckého knihy; motiv židovského národa, který obohacoval jeho mládí) a novela *Prima sezóna* (1975, v roce 1994 zfilmovaná jako televizní seriál).

Konec socrealismu

Průlomem se stal už jeho první román *Zbabělci* (1948), který napsal jako student anglistiky (anglicky se sám naučil už jako teenager) a filosofie na pražské filosofické fakultě. Šlo o necenzurovaný záznam květnového povstání roku 1945 v Kostelci z pohledu dvacetiletého Dannyho, který děje kolem sebe nazará naprosto neideologickými očima.

Po potlesku vylezl na tribunu pan starosta Prudivý, vytáhl papír a začal říkat, že děkuje generálovi Jablonkovskému za jeho řeč.

„Po šesti letech neúspěšného strádání,“ mluvil, „přináší nám konečně bratrská Rudá armáda opět svobodu. Opět můžeme volně dýchat a naše matky se již nemusí chvět o svoje dítě. Nenáviděný německý vetřelec je potřen hrdinnými zbraněmi slovanských bratrů a ostatních spojenců.“ Tak mluvil a vydržel to půl hodiny. Konečně odložil papír a zavolal: „At' žije svobodná Československá republika!“

Ozval se divoký potlesk. Prudivý počkal a pak zavolal:

„At' žije prezident Beneš a maršál Stalin!“ Potlesk trval ještě déle. Když se uklidnil, nasadil Prudivý nejvyšší tón a zařval: „At' žije náš veliký slovanský spojenec Eseser!“

„Jen se neposer,“ řekl Harýk tlumeně za mnou, „ty pupkouně pupkounoviči!“

Román byl poprvé vydán až v roce 1958 a okamžitě poté byl během zvláštního jednání samotným prezidentem Novotným zakázán jako příklad antisocialistické tvorby, načež se spustila kaskáda povinného ostouzení autora v tisku, rezolucí ze závodů, atd. Nicméně pro těch nemnoho výtisků, které se dostaly do rukou čtenářů, neexistovala lepší reklama a kniha (která autora nakonec stála jen místo zá-

stupce šéfredaktora dvouměsíčníku Světová literatura a jejíž vytištění bylo definitivně povoleno až v roce 1964) znamenala definitivní konec „socialistického realismu“ v československé literatuře.

Po absolvování vysoké školy získal umístěnku jako učitel v rodném kraji; v Broumově, Polici nad Metují a nakonec na Vyšší sociální škole v Hořicích v Podkrkonoší, kam umístil část svého pozdějšího stěžejního románu *Mirákl* (1972). Ze své vojenské služby v letech 1951–1953 vytěžil svůj dnes snad nejslavnější román *Tankový prapor* (1954, vydáno až 1971 v Torontu), podle kterého byl v roce 1991 natočen stejnojmenný první český soukromý celovečerní film po šestačtyřiceti letech státního monopolu.

Jako redaktor a překladatel angloamerické redakce Státního nakladatelství krásné literatury a umění vytvořil například klasické (a dodnes vydávané) překlady Hemingwayova románu *Sbohem armádo* (1958), Faulknerovy *Báje* (1961 – jejíž vliv nezapře Škvoreckého *Legenda Emóka*, 1963), Lewisova *Babbita* (1962) či Millerova *Prezidenta Krokodýla* (1963). Snad proto, že se soustavně věnoval i překládání anglosaských detektivek, vzniklo několik řad jeho detektivních knih bez Dannyho Smiřického (ačkoli i všechny „nedannyovské“ hlavní postavy jeho knih jsou autobiografické a v jejich jménech je vždy cítit zdrobnělina, značící křehkost hrdiny). Z nich nejslavnější byla ve své době řada s unaveným poručíkem Borůvkou (jehož postavu od prvopočátku inspiroval Lubomír Lipský, s nímž v Borůvkově roli režiséri Novák, Rychman a Menzel natočili v roce 1965 povídkový film *Zločin v dívčí škole* a v roce 1967 Pavel Blumenfeld televizní seriál *Vědecké metody poručíka Borůvky*), známé jsou též jeho *Hříchy pro pátera Knoxe* (1973, adaptované v roce 1992 do podoby známého televizního seriálu)

a seriál *Příběhy detektivní kanceláře Ostrozrak*, který podle knih o prvorepublikovém inspektoru Pivoňkovi v roce 2000 natočil Karel Smyczek.

V šedesátých letech se Josef Škvorecký stal jedním z průkopníků nově vzniklé divadelní formy textappealu (se svými pracemi vystupoval v malých divadlech Paravan, Reduta a Večerní Brno) a také propagátorem „progresivní hudby“ (byl překladatelem textů anglických písní, které se tehdy musely překládat do češtiny, a v letech 1965–1968 se svým přítelem, překladatelem a hudebním publicistou Lubomírem Dorůžkou moderoval rozhlasovou hitparádu *Šest na lenoše*). Poté, co se objevil v manifestu československé nové vlny, Němcově filmu *O slavnosti a hostech* (1965), „zapletl se“ i s ní – podle jeho předloh byly vytvořeny filmy *Farářův konec* (1968, režie Evald Schorm, snad nejhlubší Škvoreckého text o tom, že kdo skutečně následuje Boha, toho na zemi musejí ukřižovat), *Zločin v šantánu* (1968, režie Jiří Menzel) a nakonec film podle jeho románu *Lviče s názvem Flirt se slečnou Stříbrnou* (1969, režie Václav Gajer, polodetektivní zpráva o poměrech v pražské spisovatelské obci šedesátých let, v němž se opět objevuje motiv židovství a holocaustu).

V roce 1969 se Josef Škvorecký po hostování na amerických univerzitách Cornell a Berkeley domů už nevrátil. Se svou manželkou se usídlil v kanadském Torontu, kde přijal místo profesora literatury na tamní univerzitě. V roce 1971 zde manželé Škvorečtí založili nakladatelství Sixty-Eight Publishers, které se postupně stalo nejprestižnějším československým exilovým nakladatelstvím. Ačkoli nakladatelství vedli pouze dva lidé (Škvorecký s oblibou říkal, že Češi vždy dělají vše na kole, za neustálých ekonomických potíží vydali dvě stě dvacet (většinou premiérových) titulů, z nichž řada neměla šanci vyjít nikde jinde. Vycházeli zde doma zakázaný Seifert, Havel, Gruša i (doma cenzurovaný) Hrabal, Zdena Salivarová-Škvorecká zde vydala svůj stěžejní román *Honzlová* (1972) a Milan Kundera v české premiéře svou světznámou *Nesnesitelnou lehkost bytí* (1985).

Vrcholná díla

Své zážitky občana střední Evropy dvacátého století spisovatel v šedesátých letech shrnul v pokračováních „dannyovské série“ *Mirákl* (1972) a *Příběh inženýra lidských duší* (1977), které jsou hodnoceny jako vrchol jeho tvorby. Oba romány pracují s několika autobiografickými časovými liniemi, odehrávajícími se v nacistickém, stalinském a brežněvovském režimu. *Mirákl* vychází z příběhu číhošťského faráře Toufara, jenž byl v roce 1950 umučen při výslechu ve věci zinscenovaného zázraku, který měl podle režimu vyzývat farníky k občanské neposlušnosti. Druhým „miráklem“ příběhu je zázrak roku 1968, jehož oteplení autor vnímá jako příliš riskantní (jeho pochyby se nakonec splnily). Barvitě zde popisuje tehdejší Prahu (a také Vídeň) plnou jurodivých beatníků, obrácených dogmatiků i „autorů zvucích dopisů“, čímž vytváří plastický obraz společnosti a doby. *Příběh inženýra lidských duší* (název vychází ze statí klasika socialistického realismu A. A. Ždanova, který prohlásil, že spisovatelé jsou inženýry lidských duší) obohacuje obraz o linii západního světa a v něm existující emigrace. Ze Škvoreckého dalších knih se staly populárními například *Scherzo capriccioso: Veselý sen o Dvořákovi* (1984) a také *Dvě vraždy v mém dvojím životě* (1996), popis duševní poprawy jeho ženy Zdeny Salivarové

poté, co ji česká společnost za bezkontextové zveřejnění jejího jména v seznamech spolupracovníků StB zahrnuje nenávistí...

Josef Škvorecký byl také pravidelným knižním recenzentem Hlasu Ameriky a spolupracovníkem řady anglosaských i exilových časopisů. Kanada vyjádřila fakt, že jej pokládá za svého spisovatele mimo jiné jeho přijetím do Řádu Kanady (paralela francouzské Čestné legie).

Josef Škvorecký-překladatel i autor byl mistrem použití dialektu a argotu v přímé řeči svých postav (velice podobným svému rychnovskému krajanovi Karlu Poláčkovi). Jejich promluvy navíc obohacoval specifickým jazzovým rytmem. Za největší filigrán v tomto směru pokládám jeho knihu *Ze života české společnosti* (1985):

Brzo jsem vyrostl rád pro Mrs. Hrda. Byla ritajrovaná asistentka veřejné hygieny, jak ji popsal Mr. Hardy, M. D., když přišel s oznámením, že Mrs. Hrda povolili v Praze emigrovat. Ale ona sama mi řekla, že po únoru budovala socialismus dvacet let jako hajzluba, prvně v Alcronu, později v Jaltě. Ze stories, kterých mi vyprávěla mnoho, o aranžování schůzek turistů s volacími děvčaty, jsem dedukoval, že ‚hajzluba‘ je to samé český jako ‚madam‘, co je originální povolání maminky mé dívčí přítelkyně Nanette d'Orléans z Lake Tahoe, Nevada. Její maminka pracovala jako hákovkyně, až se jako ‚madam‘ etablovala ve vlastním businessu a eventuálně ritajrovala do Kanady. Zde napsala knihu How I Helped Many Men Find Their Masculinity...

Pár charakterizujících vzpomínek na Josefa Škvoreckého na závěr: O revolučních Vánocích 1989 běželo v televizi opakování *Hovorů H*, v nichž byl hostem Miroslava Horníčka právě Josef Škvorecký. O pár dní později, v lednu 1990 jsme s otcem před obchodním domem Máj potkali manželskou dvojici Američanů v nejlepším věku. On měl na hlavě široký klobouk borsalino a voněl cizozemským parfémem.

„Tati, to je ten pan spisovatel!“ vykřikl jsem (bylo mi tehdy dvanáct).

„Vidiš, říkal jsi, že tě tady nikdo nepozná, a přítomně tu znají i malí kluci,“ smála se paní Salivarová a oba se mi podepsali na Rudé právo.

Naše gymnaziální studia, která v maloměstské Čáslavi vypadala podobně jako o padesát let dřív Dannyho studia ve středostavovském Náchodě, probíhala jako hra na tehdy populární televizní seriál *Prima sezóna*, kde měl každý svou roli. (Svůj vliv na to možná měl i fakt, že náš kanadský učitel angličtiny byl Škvoreckého student z University of Toronto.) Já jsem si – snad pro svou nemotornost ve styku s dívkami – vysloužil přezdívku Danny. Po letech jsme se – s mým spolužákem, literárním teoretikem Štefanem Švecem – panu Škvoreckému z našeho vztahu k jeho tvorbě vyznali. Vzkaz odevzdal šéfredaktor Britských listů Jan Čulík, spolu s tím, že naše generace vznáší zásadní otázku týkající se jeho knihy *Tankový prapor*, kterou jsme měli zažítu spíše ze stejnojmenného filmu.

Otázka zněla: Utopili vojáci majora Borovičku zvaného Malinkatej dábel v nádrži na kuchyňský odpad záměrně, nebo to byla nešťastná náhoda?

Autorova odpověď pravila, že to byla nešťastná náhoda a film celou věc příliš z vulgarizoval.

Neboť Danny, ač komunisty neměl rád, by nikdy žádnému člověku neublížil...

Tomáš Koloc (1977) je publicista, básník a překladatel.

Kniha Červený muškát přibližuje začátky Jana Čepa

Závěrečný svazek spisů předního představitele českého ruralismu není nesourodou sbírkou marginálií, ale obstojí i jako samostatné dílo.

ZDENĚK MITÁČEK

Moravské nakladatelství Sternberg vydalo v loňském roce svazek juvenilií Jana Čepa nazvaný Červený muškát. Kniha obsahuje čtyři desítky textů z let 1921–1938, těžiště nepochybně leží v těch úvodních, které autor, ještě pod pseudonymem Jan Milovický či zkratkou J. M., publikoval v literární příloze Moravskoslezského deníku začátkem dvacátých let. Soubor k vydání připravil a v doslovu okomentoval znalec Čepova díla Mojmir Trávníček, pro kterého tato práce bohužel patřila mezi jeho poslední. Kniha Červený muškát svojí střídmostí a současně kultivovanou obálkou a typografickou podobou přímo navazuje na předchozí svazky autorových sebraných spisů, jejichž předchozích šest dílů vydala různá moravská nakladatelství v devadesátých letech.

V povídkách a fragmentech, které jsou v knize obsaženy, čtenář sledává počátky všeho podstatného, co charakterizuje pozdější autorovy texty z jeho zralých let. Nejčastějším námětem je život na moravském venkově. Autor své obrázky z vesnice píše pod vlivem romantismu. Odehrávají se v nich příběhy, jež jako by už byly velmi vzdáleny naší uspěchané době. Čepova vesnice je navíc světem stojícím už v té době jaksi opodál: krajinou naplněnou stereotypní dřinou. Ruch městského života sem příliš nedoléhá, jezdí se zde na povozech nebo chodí pěšky, jen čas od času se v textech objeví tušení příštích, velmi dramatických let. Hlavními postavami povídek v této knize jsou obyvatelé kraje poblíž Myslechovic u Litovle, kde se Jan Čep narodil a kde vyrůstal. Jejich tvrdý boj o každodenní chleba proměňuje

Čepovy rodné Myslechovice ve dvacátých letech minulého století. Repro www.fotohistorie.cz

do literární podoby pomocí vlastního úcastenství, když píše, stává se jakoby jedním z nich. Nesnaží se být objektivní, nepíše jen o tom, co lidé dělají, ale snaží se vyjádřit také to, co cítí. Tímto úsilím se už ve svých prvních pracích liší od průměru. Smýšlení postav, které jsou v povídkách ústřední, je obvykle silně emocionální, vypjaté, zvažuje se v něm smysl každého činu, věci se hodnotí optikou smyslu celé existence. Činy, o nichž se zde takto uvažuje, jsou samozřejmě jaksi na pomezí mladistvého věku a dospělosti, jsou dány věkem autora samého: koho oslovit, s kým komunikovat, jak vyznat milostné city, jak pochopit život rodičů nebo prarodičů, jak se vypořádat s pomalým časem vesnice té doby. V povídkách zaznívá pocit vyloučení, pochybností o světě, dojmů o marnosti

všeho příliš lidského počínání. Výrazná citlivost ústřední postavy snažící se o navázání vztahů či prostou komunikaci s okolím bývá obvykle stížena nepochopením až výsměchem nebo jinou krutostí osudu. Zdá se být až jakýmsi stereotypem, kolikrát se podobná situace u začínajícího Čepa opakuje. A rovněž bouřlivý emocionální život těchto postav se jeví být jakýmsi literárním archaismem, Čep zde má blízko k prózám například Julia Zeyera.

Jenže přes veškerou dobovost povídky ke čtenáři promlouvají. Děje se tak díky autorově upřímnosti k sobě samému. Při takovém psaní totiž materiální svět najednou pro čtenáře příliš neznamená, sociální otázky jsou náhle odsunuty na druhou kolej, představují jen kulisy; autor se čtenářem komunikuje přímo, o tom podstatném. Už v těchto raných textech se u Jana Čepa zvažují hodnoty jako je čest, poctivost, upřímnost, otevřenost. Víra v tyto hodnoty je přitom podrobována silným zkouškám, často se tímto surovým světem potácí jako příslovecná pravda ve známé písni od Vysockého. Prózy svazku Červený muškát čtenáře dodnes konfrontují s jeho vlastními pochybnostmi a provokují ho, aby je znovu promýšlel a definoval.

Je možné konstatovat, že se všechno podstatné z těchto próz objevilo také v pozdějším, stylisticky a formálně zralejším díle Jana Čepa. Svazek Červený muškát by přesto neměl zapadnout. Četba těchto próz sice není snadná, knize je lépe rozumět při znalosti pozdějších prací Jana Čepa... Přes všechny podobné námitky však mají povídky potenciál oslovit čtenáře i mimo úzký okruh literárních badatelů a znalců.

Díky pečlivé a zasvěcené editorské práci Mojmir Trávníčka je tato kniha rovněž skvělým dokladem o jazyce moravské prózy v daném období. Je proto velmi dobře, že tyto povídky byly sebrány v kvalitní edici, která snese srovnání s předchozími svazky Čepova sebraného díla.

Jan Čep: Červený muškát a jiné prózy z let 1921–1938. Nakladatelství Sternberg, Sternberk 2011, 304 stran.

Zdeněk Mitáček (1972) je psycholog a publicista, autor ineditní básnické sbírky Národní podnik, vydavatel časopisů Jihovýchodní pošta a Poděl tráti.

POEZIE

PETR MOTÝL

ZA DVEŘMI NOCI

*pamatuješ si na ten obraz
s ocelovou konstrukcí mostu nad údolím
na ten obraz
na dům z opuky
s babičkou
schovanou v bytě za kuchyní*

*na ten obraz
ve kterém se prolínaly linie skutečnosti a snu
a víra v technický pokrok
s jeho šílenstvím*

*na ten pastel se sovou
upravo od dveří
neslyšíš?*

*byl to přece byt s Tomášem
s jeho klecemi na ptáky
se Zuzankou
co pod hranou dlaně
přesýpala dluhy
a zapomínala se vracet
k čaji do rána*

*a jestli to nebylo nikdy?
na co se mě pořád chceš dívat?
na co vzpomínat?*

ZE SMÍCHOVA

*dvě kávy do skla
dvě lži dva cukříky*

*oholené nohy
šalebný přísvit obrazovky počítače
tma plná jedné velké hádanky a žluči*

*ráno dešť'
ve střeších obalených anténami
jako ježek klecí
jako orlíček na cizí minci
rozžhavenou pávní na špinavém sporáku*

*pozdravuj moře v Nantes
a dno čaje v modře malovaném stesku růží
pozdravuj med na lžici a taxík před domem*

*na dvoře jsem mohl spočítat každý šelest
v listí
každý záhyb šatů
dvě lži dvě oblohy:
tu první na které uklízí Měsíc opilý domovník
v dřevěm vlněném svetru
tu druhou z olova zataveného v pootevřených
prstech
místo nacupované vaty z árie: soprán Mozart
ohlodávaný potkanem v praskající perleti
dálky
v krabicích hnisu a vypáraných střev
pod nábřežím šplouchajícím k Asiím
a Afrikám*

Petr Motýl se narodil 26. srpna 1964, vystudoval v Ostravě pedagogiku, pracoval jako měřič vody, noční vrátný nebo zahradník na břevnovském hřbitově. Publikoval básnické sbírky *Šílený Fridrich* (1991), *Lahve z ubytovny* (2000), *Kam chodí uhlí spát* (2008) a další, román *Spratek a krásná Danuše* (1996), vzpomínkovou prózu *Každý svojí rybičkou* (2007) nebo divadelní hru *Poklad na blatech* (2002). Vydával časopisy *Sojky* v hlavě a *Čmelák a svět*, je redaktorem revue *Kontexty*. Básně pocházejí z rukopisné sbírky *Ů* (2009).

Bohuslav Reynek, Rozvážení hnoje, 1950, suchá jehla, 11,3 × 8,7 cm. Repro www.galerie-lazarska.cz

Optimismus ohroženého druhu

Americká skupina Deer Tick se na novém albu vrací k radostnému bigbitu svých počátků, což vyvolalo rozpaky kritiků, očekávajících od nezávislé kapely co nejdřívější výpověď o světě.

JAKUB GROMBÍŘ

Divine Providence, vydaná 25. října 2011, je čtvrtou deskou skupiny Deer Tick, řazené k žánru alternativního country. Není to ovšem žádná sešlost astenických intelektuálů: patří k ní také bezstarostnost, s níž mísí rozmanité hudební i textařské nápady, i smysl pro recesi (sám název formace je poctou klíštěti, které na sobě objevil frontman John McCauley právě v den jejího založení). Hudba vychází z tradice amerického rockového písničkářství, sahající od Neila Younga či Bruce Springsteena až po Nirvanu, ovšem přizpůsobené době, která nedůvěřuje velkým slovům. Deer Tick dokážou s nadhledem i nakažlivou energií mixovat žánry, od dixielandové *Mr. Cigarette* až po stadionové vypalovačky *Main Street* nebo *Walkin' Out The Door*. Šíří záběru naznačuje stříh od těžkotonážního plouzáku *Now It's Your Turn* ke svižné a přítom vzdušné písni *Miss K*, v níž zaznívají ohlasy countryrockové klasiky jako The Byrds nebo The Eagles.

Název desky znamená nejen božskou prozřetelnost, ale odkazuje rovněž k bydlišti hudebníků, hlavnímu městu státu Rhode Island: tedy žádné centrum světové kultury, ale ani na country odkázaná ztracená varta. Deer Tick jsou lokální patrioti, kteří sice vystupují v televizi či na velkých festivalech, ale dávají přednost nedbale garážovému zvuku před lákáním etablovaných nahrávacích a distribučních společností, schopných vyrobít hvězdy

z jakéhokoli materiálu, kvůli jejichž nadvládě současná hudba dává vydělat jen omezenému okruhu lidí, ale zato pořádně.

Oproti spřízněným souborům jako Bright Eyes či Titus Andronicus se ale neberou Deer Tick tak vážně. Hráli sice ve prospěch hnutí Occupy Wall Street, ale s dodatkem, že jim nejde o politické požadavky, ale o protest proti policejní brutalitě (ovšemže parafrázuji, doslovný překlad McCauleyho slov by byl v seriózním periodiku nepublikovatelný). Deer Tick jsou především muži z lidu, kteří vědí, že k rocku trochu rošťáctví patří – typická je citace americké hymny v úvodu punkově zběsilé *Something To Brag About*. Jejich hudba je chytlavá, ale nikoli podbízává, originální, ale nikoli nestravitelná – tak akorát na dobře rozjetý večírek. Vztek na svět dokážou přetavit v terapeutický zážitek díky suverénnímu muzikantství, které je poctou žánrovým vzorům (Deer Tick rádi přejímají skladby například od hardcoreového veterána Paula Westerberga), ale zároveň se nebrání jemné ironii; jako když drtívou hlukovou stěnu v úvodní skladbě *The Bump* shodí vybrnkáváním na piano. Skupina se snaží uchovat si nezávislost na marketingové mašinérii, nechce však napravovat svět ani vytvářet radikálně nový styl, raději baví sebe i posluchače. Dostatečně idealistická je nejspíš už víra, že hudba hraná živými lidmi pro živé lidi má ještě smysl.

Minulá deska *Born on Flag Day* byla folkovější (nejen díky zřejmě největšímu hitu,

Deer Tick v roce 2008: zleva Dale Ryan, John McCauley a Dennis Ryan. Foto The Boston Phoenix

okouzující baladě *Smith Hill*), tentokrát kapela ztuhlá přitvrdila. Čím dál tvrdší je ostatně i úděl těch, kteří chtějí zůstat sami sebou. Na desce zaznívá rozladění nad dobou, kdy rocker už není idolem dívek, ale komickou figurkou v sitcomu. Celková nálada čerstvých třicátníků by se dala nejlépe vyjádřit vykradením bonmotu jednoho zlínského opilce: „Jestli toto je ten život, o kterém jsem toho tolik četl...“ Z textů je cítit skepse současného muže, který stále méně rozumí světu i sobě samému, takže mu

zbývají jen furiantská gesta. Deer Tick proto s potěšením provokují filistry (a že se jich mezi americkými recenzenty našlo nemálo) takovými kousky, jako je bujaře pubrocková halekačka *Let's All Go To The Bar*. Síla podobných skupin bývá ovšem hlavně v živém vystoupení; mimochodem, 29. března hrají Deer Tick v Berlíně, a to není zas taková dálka.

Deer Tick: *Divine Providence*. Partisan Records 2011, 58 minut.

To není moje vina

Národní divadlo Brno uvedlo v Redutě svou vlastní adaptaci románu v dopisech Nebezpečné známosti v režii Daniela Špinara.

IVETA ŠEDOVÁ

Kniha Choderlose de Laclose vyvolala v době svého prvního vydání před Velkou francouzskou revolucí veřejné pohoršení nad šlechtickými mravy. De Laclos nelítostně odhaloval intriky vyšších společenských kruhů, kde vládla přetvářka maskovaná tunami líčidel a rokokovými parukami. Spletenec machinací hlavních pleťchářů románu vikomta de Valmont a markýzy de Merteuil se na rozdíl od předchozích adaptací ve Špinarově podání zužuje na komorní drama s jedinou ústřední linií, v níž jde o svedení počestné madame de Tourvel. Z množství postav a intrik se inscenátoři zaměřili jen na sázku mezi Valmontem a markýzou

de Merteuil: jestliže Valmont dokáže svést madame de Tourvel, vyhraje noc strávenou s markýzou.

Úsporné jeviště vášní

Dějově okleštěná adaptace Valmont, v níž vystupují pouze tři hlavní osoby, se odehrává ve sterilním, chladně působícím pokoji s velkými dveřmi, dvěma koženými křesilkou, konferenčním stolem s trsem hroznů, které Valmont nebo markýza decentně ozobávají, a s televizí, na jejíž obrazovce se promítají detaily těl postav nebo jejich zákulisní jednání. Zrcadlová stěna v pozadí při určitém osvětlení odkrývá pohled za jeviště, kde někdy prosvitají stíny a obrysy osob vyvolávajících v postavách na jevišti

vzpomínky, nebo v případě Valmontova pohledu na zoufalou madame de Tourvel špatné svědomí. Lesklé dobové kostýmy vikomta a markýzy v pastelových barvách, bíle nalíčené tváře a blondáté paruky odkazují na pozlátku šlechtických salonů a kontrastují se střídými černými šaty madame de Tourvel. Čas od času se ozve klapnutí spouště fotoaparátu senzacechtivých paparazziů, jimž Valmont a markýza nonšalantně pózují: na kratičké okamžik strnou v určité pozici a nastaví tváře se slunečními brýlemi objektivům. Valmont se ale postupně odstrojuje a namísto krajek si obléká jednoduchý černý oblek, čímž svůj vzhled přizpůsobuje madame de Tourvel. Vnější proměna však není doprovázena vnitřní transformací, které se Valmont zuby nehty brání a všemi silami se snaží zachovat zdání okouzujícího svůdníka.

Markýza (Eva Novotná) i vikomt (Václav Vašák) se v krutých hrách s city druhých vyžívají, sami na ně ale doplácí. Jeden nad druhým se snaží mít vždy navrch a cynicky si vychutnávají slabosti ostatních. Jsou arogantní a bezcharakterní, skrývají se za maskami nadenosti a povýšenosti. Nikdy nechtějí dát najevo své skutečné city, pečlivě je zakrývají sebevědomým jednáním. Největší hrozbu pro ně představuje láska, nikdy by si nedokázali přiznat, že jí podlehl. Ničí tím nejen druhé, ale i sami sebe. Když Valmont odmítá oddanost přemožené madame de Tourvel (Jana Pidrmanová), odvrhne tím i své vlastní city, které v něm něžná madame probudila. Jako mantru opakuje markýzinu radu „To není moje vina“ se stále větším zoufalstvím, když sám jasně vidí, že o své nevině není schopen přesvědčit ani sám sebe, natož zklamanou madame de Tourvel. Zahazuje tak štěstí madame i své jen proto,

aby markýze dokázal, že nepodlehne ničemu, ani lásce.

Jeho city se projeví až v konfrontaci s markýzou de Merteuil, která mu výsměšně odepře výhru. Ponížený Valmont odkládá masku chladného svůdce a vztekle vybuchne. Nechce si připustit, že ztratil nejen své možné štěstí, ale i důstojnost. Boj mezi markýzou a vikomtem propuká naplno, diváci mohou v setmělém sále rozeznat na jevišti jen spleť zmitajících se těl.

Špinarova inscenace je důkazem toho, že méně je někdy více. Úspornou formou dosahuje hlubokých účinků, z bezcharakterního chování markýzy a vikomta mrazí v zádech. Přestože Jana Pidrmanová někdy přehrává roli madame de Tourvel v příliš naivní chudinku, je svým cynickým spoluhračům dobrou hereckou partnerkou. Ačkoliv děj románu zná z četných divadelních nebo filmových adaptací většina diváků, Špinarova inscenace přináší na známé téma nový pohled a zajímavé zpracování. Oproštění příběhu od pomsty markýzy de Merteuil na de Gercoutovi, k čemuž využívá mladou Cecilii, jevištní formě jen prospělo. Madame de Tourvel tak přebrala část prostoduchosti naivní Cecilie. Inscenace jako celek drží v soudržném tvaru a nerozpadá se na příběhy a osudy jednotlivých postav. V dubnu chystá Daniel Špinar v Redutě další inscenaci, tentokrát Tolstého Annu Kareninu. Pokud bude podobně úspěšná jako Valmont, mají se diváci na co těšit.

Choderlos de Laclos, Daniel Špinar: *Valmont*. Režie Daniel Špinar, dramaturgie Dora Věceníková. Národní divadlo Brno, premiéra 4. listopadu 2011.

Vikomt Valmont v podání Václava Vašáka. Foto archiv Národního divadla Brno

Hudba s jižní vášní a vídeňskou noblesou

Aleksandar Marković je šéfdirigentem Filharmonie Brno. Jen těžko lze popsat výjimečnou atmosféru, kterou dokáže tento mladý energický Srb svou vášní pro hudbu vytvořit. Právě ona však zavdala podnět k tomuto rozhovoru.

Působíte jako umělecký ředitel a šéfdirigent Filharmonie Brno, ale pocházíte se Srbska. Jak vnímáte svůj původ?

Svou rodnou zemi jsem opustil, když mi bylo šestnáct let. Když odejdete tak mladá do zahraničí, určitým způsobem vás to změní. Studovat ve Spojených státech amerických pro mě byla výzva poznat nové lidi, kulturu, jazyk. Po určité době začnete ztrácet závislost na místě, kde jste se narodila. Najednou pro vás začnou být důležitá místa, kde se cítíte dobře, něco pro vás znamená a nemusí to být nutně Srbsko. Cítil jsem se dobře v Americe, cítím se dobře ve Vídni, a když pracuji v Brně, cítím se dobře tam. Kdybych měl zhodnotit sám sebe, jsem Srb, který žije ve Vídni a pracuje v Brně. Jsem kosmopolita.

Pocházíte z hudebně založené rodiny. Do jaké míry ovlivnila klasická hudba vaše dětství? Byl jste k hudbě veden, nebo jste si užíval dětství jako ostatní děti?

Měl jsem velmi pěkné dětství. Byl jsem prvorozené dítě a rodiče mě vychovávali s láskou a péčí, aniž by mě rozmazlili. Pravidelně jsme cestovali k moři, do hor, lyžovat. Věnoval jsem se četbě literatury, hudbě, sportu, společnosti. I když mi rodiče umožnili studovat hudbu, nikdy jsem k tomu nebyl nucen. Nikdy mi rodiče neřekli: „Tak a teď si sedni a poslouchej klasickou hudbu.“ Jednu dobu jsem se dokonce velmi intenzivně věnoval jazzu, popu.

Cestu ke klasické hudbě jsem si našel sám. Láska pro operu a symfonický repertoár ve mně postupně sílila, aby mohla proniknout na povrch během mého pobytu v Americe, kdy jsem si konečně uvědomil, že klasická hudba je přesně to, co chci dělat.

Studovat do Ameriky jste odešel v roce 1992, kdy už na Balkáně probíhal válečný konflikt. Poznámelo vás to nějakým způsobem? Jakou máte zkušenost s touto situací?

Nemohu říci, že by mě politická situace na Balkáně nějak dramaticky poznamenala. Když jsem odešel z Bělehradu, byl jsem velmi mladý. V tomto věku jsem měl jiné starosti, především děvčata a hudbu (*směje se*).

Když začínala být situace kritická, odešel jsem na krátkou dobu se svou přítelkyní do Španělska. Byl to takový malý útěk v době, kdy se rozhodovalo, zda budou mladší chlupci nabíráni do armády. Rodiče mi řekli: „Jen jeď, budeš tam v bezpečí.“ Přímo ze Španělska jsem odletěl studovat do Ameriky, odkud jsem situaci sledoval prostřednictvím médií a dopisů od rodičů. Najednou jsem se ocitl sám v cizí zemi, bez rodičů a přátel. Musel jsem být zcela samostatný a zodpovědný sám za sebe, což mi umožnilo velice rychle dospět. Bylo pro mne velmi bolestné

myslet na to, že v mé vlasti zuří válka, uprostřed které jsou moji rodiče a přátelé, které jsem ke všemu tolik postrádal. Uvědomil jsem si, že život není něco, co pozoruji zpovzdálí, ale že jsem jeho součástí se vším tím strachem a obavami. Takhle jsem vnímal situaci, ale bezprostřední zkušenosti jsem byl vlastně ušetřen.

Post uměleckého ředitele a šéfdirigenta Filharmonie Brno zastáváte od sezóny 2009/2010. Místo vám bylo nabídnuto ihned po prvním vystoupení v roce 2008, kde jste byl vlastně jen na záskok. Tehdy jste mluvil o Brně velice hezky. Změnilo se během této doby něco na vašem vnímání Brna?

Důležitá věc ohledně Brna je ta, že pro mne neztratilo nic ze své přitažlivosti. Obecně se očekává, že pozitivní dojem z místa, kde pracujete, postupně slábne. Myslím, že takhle by to být nemělo a Brno je toho důkazem. Obdivuji vzhled i atmosféru historicky významných měst, jako jsou Vídeň, Praha, Budapešť, a Brno patří mezi ně. Tato města mají velmi elegantní estetiku a bohaté pojetí života. Je zde přítomná jakási starodávná kráska, bohatství dávných dob, což na mne při první návštěvě velmi zapůsobilo. Cítím se zde dobře, mám rád historickou část města, místní intimní a poklidnou, avšak živoucí náladu, přítomnost mladých lidí a pozitivní energii. Zjistil jsem, že mentalita lidí na jižní Moravě je velmi přátelská. Je to úžasná kombinace vroucnosti a nesmělosti, kterou nikdy nestřídá agrese, cynismus nebo sarkasmus. Toto je pro můj pracovní a soukromý život velmi příjemné a důležité.

Vaše práce je úzce spjata s cestováním. Cestujete rád?

Kdybych neměl rád cestování, bylo by to pro mne neštěstí. Cestování patří nevyhnutelně jak k mé profesi, tak k mé osobě. Je pro mne nezbytností. Když jsem na jednom místě příliš dlouho, začínám mít potřebu změny místa, jít dál, stávám se netrpělivým, neklidným. Změna je důležitým elementem mého života. Vřele doporučuji změnu, protože svět je tak pestrý a zajímavý. Je to úžasná příležitost, jak poznat nová místa, lidi, způsob, jakým žijí, chovají se, milují a oblékají. Toto poznání nám může pomoci najít sebe sama a určit, zda jdeme správným směrem. Jinou duchovní formou cestování je pro mne studium, četba literatury. Je to cestování v jiné dimenzi, uvnitř nás, které tvoří náš vnitřní svět. Tuto roli však hraje cestování na fyzické úrovni stejně dobře. Poznání světa nás obohacuje, dává nám možnost si zvolit, co budeme mít rádi, co se nám líbí, činí nás kosmopolitními a vnímavými.

S jakou literaturou se vydáváte na cesty nejraději?

Co se týče mého zájmu o literaturu, jsem systematick. Je to cesta, kterou objevuji literáty, zdroje jejich tvorby, fantazie a energii, která k nám prostřednictvím jejich děl přímo promlouvá. Když mě pak někdo zaujme, zkoumám jeho tvorbu od začátku až do konce. Když mi bylo asi dvacet let, objevoval jsem Vladimira Nabokova. Zaujalo mne na něm, jakým způsobem psal o obsecnosti, posedlosti a nutkavých myšlenkách.

Druhým mým literárním hrdinou je rodilý Brňan, Milan Kundera. Fascinuje mne, jakým způsobem dokázal proniknout do myšlení mužů a žen. Když jsem pak přišel poprvé do

Co Vaše životní filosofie?

Otevřeně mohu říci, že nevyznám žádné konkrétní náboženství. Nemám žádné pevné základy týkající se duchovního vyznání, ale nepopírám víru, neuznávám nihilismus. Pevně věřím ve vyšší bytí, božskou podstatu, která je všudypřítomná. Je v každém našem úsměvu, pohybu, rostlině, zvířeti, všude v přírodě. Někdy můžeme mít pocit, že v přírodě je božství více na dosah, a to proto, že příroda jedná přímo, neváhá, nemá pochyby. Obavy jsou typické pro člověka, který má sklony pro komplikované a pochybovačné smýšlení. To je důvod, proč lidé nejsou bezprostřední a upřímní. Často příliš analyzujeme, máme na výběr z mnoha názorů, možností, a v tom je velmi jednoduché se ztratit. Přicházíme tak o nadhled

Uvnitř hudby. Foto archiv Filharmonie Brno

Brna, bylo pro mne velmi významné vědět, že odtud pochází. Cítil jsem se být v užším kontaktu s mým idolem. Kundera se mi líbí z mnoha důvodů. Jeho hluboké vědomosti o ženské a mužské filosofii mi berou dech. Jeho dynamické texty jsou neuvěřitelně intenzivní. Nabokov a Kundera se svým předmětem zájmu dotýkají psychologicko-sexuální části mého já. Dalším autorem je Gabriel García Márquez, jehož tvorba je jako melodie. V jeho případě jde o čistou radost z četby. Potom Oscar Wilde, Charles Dickens a jeho Oliver Twist, kterého lze číst snad v každém věku.

Máte rád sport? Jak ho vidíte ve vztahu k hudbě?

Svět je pro mne polaritou mužské a ženské energie. Tato protilehlost je zdrojem a motorem pohybu a dění. Co se týče mých aktivit, pohybují se spíše v té ženské části. Hudba je femininní energie, stejně tak literatura. Protipólem je sport, který v mém životě hraje rovněž důležitou roli. Hudba a četba literatury je především duševní aktivita, sport je potom fyzickou aktivitou, je pro mne kompenzací, uvolněním. Sport pro mne není hra nebo soutěž. Je to uvědomění si svého fyzického těla, toku energie v něm, pohybu každého svaly v těle. Je to způsob oslavy života. Je pro mne důležité mít tuto duševní i fyzickou složku v rovnováze.

a sílu, která je v jednoduchosti. Příroda nás může dovést zpět na cestu, uvědomit si rozdíl mezi tím, co je pro nás důležité a co méně.

V této souvislosti jste mluvil o filosofii Alexandra Nikolajeviče Skrjabina. Je to váš velký oblíbenec, proč on?

Alexandr Skrjabin mne přitahuje právě svou přírodní filosofii. On si uvědomil, že příroda je božská. Tato božskost žije v lidech, městech, částech přírody. V každém svém díle oslavuje tuto formu božství v nás. Snažil se říci, abychom byli vnímaví ke spontaneitě a jednoduchosti přírody, a viděli tak, jak jednoduchý a přirozený život může být. Chtěl, abychom si uvědomili sami sebe, důvěřovali sami sobě, byli si vědomi božství v sobě samých, věřili svým pocitům, instinktům a schopnostem. Tohle je filosofie, v souladu s níž žiji.

Co je pro Vás největší inspirací v srbské hudební tradici?

Nemohu říci, že bych byl nějak silně ovlivněn nebo inspirován srbskou hudební tradicí. Jeden z důvodů je ten, že jsem opustil rodnou zemi velmi brzy. Jsem si však vědom velice bohaté místní lidové hudby, kterou považují za nesmírně pestrou a dynamickou.

Připravila BARBORA MEDKOVÁ.

MEDAILON

Aleksandar Marković

se narodil v roce 1975 v Srbsku. V šestnácti letech odešel do USA, kde studoval hru na klavír. Dirigoval vystudoval ve Vídni, na Univerzitě hudby a múzických umění, ve třídě Leopolda Hagera. Mistrovské kurzy absolvoval na Chigihoh hudební akademii v Sieně.

V letech 2005–2008 působil jako šéfdirigent Tyrolského zemského divadla v Innsbrucku, dále řídil orchestr opery Národního divadla v Praze, Zemského divadla v Salcburku a Národního divadla v Bělehradě.

Pod jeho taktovkou se uskutečnila řada významných koncertů s Vídeňskými symfoniky, s berlínským hudebním tělesem Konzerthausorchester, s Drážďanskou filharmonií a se Skotským komorním orchestrem. Spolupracuje s četnými orchestry západní, střední a východní Evropy, například v Praze, Bratislavě, Vídni, Lublani, Stuttgartu, Norimberku a Madridu. Řídil též mimoevropské orchestry, jako Katarskou filharmonii a vedoucí orchestry v Koreji. V současné době zastává post hudebního ředitele a šéfdirigenta Filharmonie Brno.

Dramatická klimatická změna (a Afrika)

Dramatik Roman Sikora sepsal na motivy románu Julese Vernea burčující hru *Zmatek nad zmatek* dotýkající se hned několika globálních problémů – chudoby, klimatických změn či nezodpovědnosti mocných korporací. Na podzim 2011 s touto hrou hostovalo ve Zlíně brněnské Divadlo Polárka a představení navštívili i studenti Gymnázia Zlín – Lesní čtvrť. Studentky maturitního ročníku Veronika Janíková a Karolína Spurná připravily s autorem hry následující rozhovor.

Představení *Zmatek nad zmatek* v Městském divadle Zlín bylo prakticky vyprodané. Těší vás takový zájem středoškolačů a jejich učitelů?

Samozejmě, že mě to těší. Jak jinak. Čím více diváků to uvidí, tím lépe. Mládež se musí kazit. Jinak by byla od hlavy až k patě prosáklá stupidní pravičáckou propagandou českých médií, bezmyšlenkovitým konzumerismem a oslavnými zpěvy na úspěšné české podnikatele, kteří často nejsou ve skutečnosti ničím jiným než velkolicváři a velkotuneláři.

Pro nás bylo nejlepším doporučením vyjádření RNDr. Jana Hollana z ústavu Akademie věd CzechGlobe: „Verneovka se ve skvělé inscenaci proměnila v divadlo navýsost aktuální. Je to nejen podívaná, velmi veselá, občas mrazivá, ale i emotivní apel, že si klima nemáme dále ničit... Pobídka k ochraně klimatu formou dvouhodinového divadla, to u nás ještě nebylo.“ O doktoru Hollanovi, který čas od času přednáší i na zlínské hvězdárně, jsme v rámci projektu Média a rozvojové cíle tisíciletí točili krátký dokumentární film. Souvislost mezi globálními změnami klimatu a prohlubováním sociálních problémů v rozvojových zemích nám vysvětloval velmi názorně – vlastně podobnými slovy jako vy ve vaší divadelní hře. Je zřejmé, že jste si musel mnohé nastudovat. Bavilo vás to?

Inscenace byla součástí většího mezinárodního projektu Dramatická klimatická změna a Afrika sponzorovaného Evropskou unií. Měli jsme taky malý kongres, kde nám, divadelníkům, různí moudří lidé vysvětlovali, jak to s globálními klimatickými změnami a jejich dopady na

Afriku je. Ale samostudium taky nějaké bylo. Bez toho se to nikdy neobejde. Nedá se říct, že by mě studium tématu nějak extrémně bavilo. To se prostě musí. Baví mě až psaní a možnost si s nastudovanými daty patřičně zažonglovat a umístit je do divadelní hry tak, aby to nebylo do očí a bylo to kompaktní s dějem. I angažované divadlo musí být zábavné. A pokud chce divákovi něco podsouvat, musí to dělat nenásilně. S hravostí a fantazií.

Nebojíte se, že pesimistické, bezvýhodné vyznění hry povede spíš k odmítnutí? Někteří naši spolužáci po zhlédnutí jen krčili rameny a říkali, že vlastně stejně nemá cenu něco dělat... Jakým formám úsilí o překonání bídy v Africe, případně globálních klimatických změn, věříte?

To je zapeklitá otázka. A dotýká se smyslu a podstaty umění, které holt nemá takovou sílu, aby přesvědčilo všechny nebo z gruntu změnilo svět. Může ho jen pozměnit, ovlivnit. Nejspíš jen nepatrně. Ale i to může být dost. Je to vždycky jen jedna z verzí vnímání reality, určitý výsek nazíraný z dílčího úhlu.

Je otázkou, co by vaši spolužáci říkali na představení německých kolegů, kteří v podstatě zinscenovali jakýsi trenažér občanského vzdoru, skoro by se dalo říct návod na to, jak se bouřit, jak bojovat se záměry velkoinvestorů. Bylo to divadlo velmi optimistické a dávající vcelku jasné řešení, jak může každý přispět ke zpomalení klimatických změn. A s happy endem. Možná by na to vaši spolužáci řekli, že je to jen takové divadlo pomatených aktivistů, a zase by neviděli možnost, jak věci změnit. Jde spíš o to, jestli člověk chce, anebo nechce něco dělat. Když nechce, skepse se hodí a důvod se

Zmatek nad zmatek v Divadle Polárka. Foto Michaela Wecker

vždycky najde.

A co se týče těch forem úsilí o překonání bídy v Africe, tak to opravdu nevím. Zdá se mi, že pokud se výrazně nepromění společnost, v níž žijeme, pokud se nezkrátí globální kapitalismus, je jakákoli pomoc odsouzena k nezdaru. Obzvláště ta, kterou by si vzaly na starost nějaké velké firmy. Taková pomoc by měla nejspíš charakter ještě větší katastrofy, než už tam dnes je.

Nechceme takový přístup hájit, ale přece: proč se máme trápit globálními nebo exotickými problémy, když jich máme sami dost (ve Zlíně chátrají průmyslové areály, v Česku bují korupce a v Evropské unii vypuká poplach kolem eura)?

Měli bychom se jimi trápit, protože jsme za ně spoluzodpovědní. I když je jasné, že sami máme svých problémů dost a to, co se v posledních letech v České republice děje, už přesahuje veškeré myslitelné meze, není to ve srovnání s tím, co probíhá v Africe, vůbec nic.

U nás by se dalo říci, že si za své problémy můžeme do značné míry sami. Tím, že volíme do politiky idioty a čuňata a přijde nám to dokonce normální, tím, že neumíme projevit občanský odpor, tím, že žvaníme rádi o tom, jak se s tím vlastně nedá nic dělat, protože vždycky se dá něco dělat, je to jenom otázka míry lenosti, pohodlnosti a zbabělosti.

Rovněž Afrika je ovšem víc a víc sužována vinou bohatší části světa. Byla vždycky jen vyřezávanou zásobárnou cenných surovin, které se odtamtud vyvážely, aniž by z toho tamní obyvatelé něco významného měli. Dneska se k tomu všemu ještě přidávají klimatické změny, které postupně zlikvidují místní produkci potravin. Vždyť ty hladomory jsou tam stále častější. A proti hladomoru jsou problémy české korupce opravdu komické. Je to jako stavět vedle sebe Kocourkov a apokalypsu.

Známa novinářka a spisovatelka Naomi Klein, jejíž angažované postoje jakoby rovněž rezonovaly ve vaší hře, tvrdí, že ženy jsou méně náchylné k bezohledným a riskantním investicím. „Vaše“ investorka paní Scorbitteová se však chovala nejprotřejeji a nejpodleji ze všech. Nevěříte na možnost citlivějšího a zodpovědnějšího „kapitalismu s ženskou tváří“? To opravdu moc nevěřím. Pravidla hry v tomto systému jsou určena. Je v rukou mužů. Do čelné pozice se podle mě může žena dostat především tehdy, když potlačí své ženství a začne se chovat spíš jako muž. Pak může být dokonce

tvrdší, bezohlednější, zákeřnější a nebezpečnější. Zkrátka po všech stránkách úspěšnější. Je ovšem pravda, že ženy jsou obecně zodpovědnější a méně agresivní. Ale to je v rámci stávajících podmínek mnohem méně předurčuje k dosažení významnějších pozic. Tedy kromě již výše zmíněných výjimek.

Téma jste pojal jako hodně černou grotesku. Chápeme to samozřejmě jako onen gogolovský „smích skrz slzy“, ale stejně nás při salvách smíchu u scény, kdy se na pódiu kácí mrtvý k zemi jeden Afričan za druhým a v pozadí zní popěvek „Deset malých černoušků“, už dost mrazilo. Uvědomují si podle vás diváci, že se smějí své vlastní cestě ke zkáze?

Tak to nemohu soudit. Viděl jsem zatím jen představení, v nichž při téhle scéně k žádným salvám smíchu nedocházelo. Občas se zpočátku diváci uchechtávali, ale posléze smích spíš umklal. Byl bych rád, kdyby si to uvědomovali. Ale, jak to už u umění bývá, je to dost individuální. Někomu je dáno, aby si závažnost věci uvědomoval, a někdo až do konce svého života přečká v slastném nevědomí.

Láká vás jen fikce? Nakolik je podle vás „angažovaným divadlem“ třeba rovněž nedávné inscenování autentických dialogů z policejních odposlechů Ivánku, kamaráde, můžeš mluvit? nebo Blondatá bestie?

I v těchto případech jde určitě o angažované divadlo. Jen vychází z jiných pozic než to mé. Řekl bych z pozic ryze moralistických. Tuhle kritiku nezajímají systémové věci. Stačí jim, když poukážou na nemorální chování několika jednotlivců. Je komornější. Proč ne, je to taky důležité. Jenže se podstatně opomíjí, že žijeme ve světě, který podobně „nemorální chování“ nejen umožňuje, ale namnoze k němu lidi přímo vybízí nebo dokonce i nutí. Protože úspěch je dnes často závislý na tom, jak velká je člověk svině. Úspěch je dneska především známkou toho, že se člověk nezastaví před ničím. Kdo má morální zábrany, nemá v byznysu co dělat. Tak to prostě je. A nemůže to skončit dobře.

Skupina studentů a studentek Gymnázia Zlín – Lesní čtvrť, k níž patří i autorky tohoto rozhovoru, je v rámci kampaně Česko proti chudobě dlouhodobě zapojena do projektu Média a rozvojové cíle tisíciletí. Z osmi tzv. miléniových závazků OSN je nejvíce zaujala problematika životního prostředí, a tím také i její mediální a společenská reflexe.

Zmatek nad zmatek

ROMAN SIKORA

Přinášíme ukázkou z inscenace, jejíž podtitul zní „Veselý muzikál o děsivých věcech podle stejnojmenného románu Julese Vernea“.

Členové Gun Clubu, Sultán Bali-Bali a Scorbitteová stojí na vyhlídce pod Kilimandžárem. Kochají se postupujícími pracemi. Scorbitteová po Sultánově boku.

BARBICAN: Není to krásné, přátelé, jak nám ty práce hezky postupují?
 NICHOL: Ano, je to nádhera, milý Barbicane. A ten výhled.
 HUNTER: Ano, výhled je bezkonkurenčně impozantní. To kouzelné hemžení lidských postavček lopotících se v potu tváře, v horku, za minimální mzdu.
 BARBICAN: Co na to říkáte vy, milá paní Scorbitteová?
 SCORBITTEOVÁ: Já? Já jsem konečně šťastná. (Přítulí se k Sultánovi.) Z toho, jak práce pěkně postupují.
 BARBICAN: Ach tak.
 HUNTER: Osobně bych vůbec nepředpokládal, že Afričané budou tak pracovití.
 SULTÁN: Máme na to své metody.
 NICHOL: A prozradíte nám jaké, výsosti?
 SULTÁN: Ale jistě, milý Nichole. Jde o promyšlenou kombinaci nízkého platu a vysokého počtu ran bičem.
 HUNTER: Úžasné!

Literární police

Antonín Bajaja
ZPYTOVÁNÍ

Josef Vinklár 2011, 56 stran.

Útlá brožura představuje jednoho z nejuspěšnějších současných českých prozaiků také jako fejetonistu. Chronologicky seřazené texty z let 1996–2010 zaujmou šíří záběru: autor se zamýšlí nad modernizací valašského venkova nebo nad osudy „našich“ Romů, s citem pro detail popisuje východ slunce, zvířata v zoo i zážitky z návštěvy Běloruska. Zřetelným rysem výboru je postupně narůstající frustrace z ekologické i morální devastace vlasti. Bajaja ale stařecky nehudruje nad nesrozumitelným světem, dokáže provokativní úvahy sdělovat s vtipem a okouzlením, až pohádkovým viděním všední reality. V centru

jeho pozornosti je psané slovo, které dnes bývá často překřičeno šoubyznysovými mantrami typu: „Drž hubu, nebo ti ustřelím palici“, ale spisovatel v jeho sílu nepřestává věřit.

-jg-

Sándor Márai
SPOVEĎ MEŠTANA

Kalligram 2011, 568 stran.

Zdařile napsaná vzpomínka mladého chlapce na dětská léta v maďarských Košicích a Budapešti před první světovou válkou a během ní a příběh rozštěkaného, dospívajícího mladíka cestujícího po Německu, Francii a dalších evropských zemích těsně po začátku míru, to jsou dvě hlavní části rozsáhlé autobiografické

prózy Sándora Máraie. Do samotného vyprávění místy vstupují úvahy o roli spisovatele ve společnosti a konci rakousko-uherského měšťanstva coby zvláštní společenské třídy. Schopnost sebereflexe autora a kompozici knihy čtenář ocení více, když si uvědomí, že první vyšla již v roce 1934. Košice začátku století neměly více než deset dvoupodlažových domů. Měšťanské rodiny si běžně držely služebnictvo. Chlapci z bohatších rodin končovali v internátních školách. Evropa na přelomu desátých a dvacátých let oproti tomu poznávala moderní architekturu. Začínající novinář a spisovatel Márai ji čtenáři představuje jako neovládnutelný prostor otevřený tvůrčí aktivitě, prostor vhodný ke studiu stejně jako k permanentnímu pití alkoholu. I v ekonomicky stabilizované Francii si služebnictvo drželi jen ti nejbohatší. Bratislavský Kalligram vydal doposud osm knih Sándora Máraie, mezi nimi i jeho zřejmě nejznámější román *Zem, zem!...*

Patrik Eichler

Nicolaj Lilin
SIBIŘSKÁ VÝCHOVA

Překlad Alice Flemrová

Paseka 2011, 282 stran.

I v zemi tak paranoidně bdící nad životy svých občanů, jako byl Sovětský svaz, existovaly společenské struktury se svými vlastními zákony a značně nezávislým, ale důsledným pojetím morálky. Jednalo se o komunity zločinců, z nichž k nejvíce soudržným a ortodoxním patřili sibiřští urkové, vysídlení kdysi na břehy moldavského Dněstru. S Lilinem čtenář vstupuje do fascinujícího příběhu dospívání, který se zcela vymyká jeho kulturním zkušenostem. Běžné kategorie dobra a zla jsou zde transformovány a přeče

naprosto nemilosrdně vymezeny. Odkrývají se tak kořeny východních kriminálních společenských, kterým rozpad sovětského impéria přinesl nebyvalou možnost expanze i vnitřní rozklad. A právě v popisu těchto reálií spočívá hlavní přitažlivost jinak poměrně jednoduchých, autobiograficky vyprávěných Lilinových příběhů.

Ondřej Navrátil

Václav Černý
VÝVOJ A ZLOČINY PANSLAVISMU

Sešity Knihovny Václava Havla 2/2011

Praha 2011, 166 stran.

Literární teoretik a historik, velkán české kultury 20. století, zkoumá v pěti částech fenomén panslavismu, jeho pronikání do českého prostředí (Jan Kollár), první zřetelnou kritiku (K. Havlíček Borovský). Rozebírá slavjanofilství v Rusku, jehož představitelem byl i F. M. Dostojevskij. Z jeho úvah mrazí i dnes: „My Rusové máme ovšem dvě strašné síly, které vyváží všechny ostatní síly v celém světě: to je ucelenost a duševní nerozlučnost milionů našeho národa a nejtěsnější sjednocení jeho s carem.“ Svěbytnost středoevropských Slovanů a snaha o její politické vyjádření je zobrazena na Palackého koncepci austroslavismu a novoslovanské demokratické koncepci Masarykově a Benešově, která tragicky narazila na imperiální sovětlismus, dědice (dle Černého) rozpínavého panslavismu. Zásadní je i osobní svědectví autora o poslední návštěvě u Beneše před jeho smrtí.

-jp-

Chalíl Džibrán

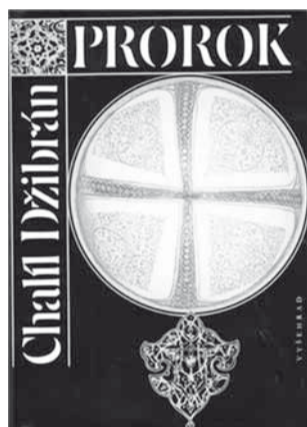
PROROK. ZAHRA DA PROROKOVA

Překlad Eliška a Boris Merhautovi

Vyšehrad 2011, 144 stran.

„Vaše radost je žal zbavený masky,“ říká prorok Mustafa v básnické próze libanonského spisovatele a malíře Chalíla Džibrána (1883–1931) a pokračuje: lidé jsou jako „váhy, zavěšeny mezi žalem a radostí. V klidu a rovnováze jste, jen když jste prázdní.“ Džibránův Prorok vyšel v angličtině v roce 1923, neboť Džibrán se s matkou a sourozenci přestěhoval po ztrátě otce a majetku do Bostonu. První náčrtky k Prorokovi autor vytvořil již ve svých patnácti letech. Prorok představuje kontinuum rad, životních moudrů a postojů, které jsou proloženy analogiemi a básnickými obrazy. Džibrán odívá své výroky do nenápadného starozákonního roucha. Laskavým tónem vypovídá o lásce, práci, zločinu a trestu, rozumě a vášni, bolesti, poznání sebe sama a podobně. V jedné recenzi Proroka se píše: „Autor se nechtěl být idealistou ve věku cynismu.“ A to je důvod, proč se k němu čtenáři opakovaně vrací.

-ms-

kulturystyka

LITERATURA

19. ledna 2012 bude v Městské knihovně v Berouně číst ze své autobiograficky laděné povídkové knihy **Přepisovačka** prozaička a rozhlasová reportérka Milena Štráfeldová.

19. ledna 2012 zazní v sále Mozarteum olomouckého Arcidiecézního muzea nové básně **Radka Malého**, autora úspěšných sbírek Vraní zpěvy nebo Malá tma.

21. ledna 2012 pořádá pražské Café v lese básnický večer **...a deklaráce poémes...**, na němž vystoupí Viktor

Špaček, Jakub Řehák, Kateřina Rudčenková a další autoři.

28. ledna 2012 se koná v čajovně Poklop v Náchodě „derrisáž“ výstavy vizuální poezie, na níž bude číst své texty **Martin Černer** za kytarového doprovodu Oldřicha Bohadla.

HUDBA

23. ledna 2012 vystoupí od 19.30 v hudebním klubu Paderewski v Karlových Varech folkově-jazzově-artbrutová skupina **Jablkoň**.

FILM

18.–21. ledna 2012 se v pražském kině Světozor koná **Festival krátkých hraných filmů** pod záštitou MFF Karlovy Vary.

DIVADLO

24. ledna 2012 hraje Moravské divadlo Olomouc jednu z repríz hry německého dramatika Rolanda Schimmelpfenniga **Arabská noc**. Imaginativní představení Martina Gläsera vzbuzuje v divácích protichůdné reakce – někteří znechuceni odcházejí ještě před přestávkou, jiní se nechávají nadšeně vtáhnout.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Do 19. února 2012 probíhá v Sále architektů ve čtvrtém patře Staroměstské radnice v Praze výstava **Fotografování pražské architektury**, která se zaměřuje na proměny fotografování hlavního města v průběhu dvou staletí.

Do 18. března 2012 je v Moravské galerii v Brně k vidění **výstava Obrazy mysli / Mysl v obrazech**, která

návštěvníkům předkládá nejen umělecká, ale i vědecká zobrazení lidské mysli v průběhu staletí. Výstava je lemována velmi bohatým doprovodným programem (kurátorské výklady na výstavě, tematické přednášky, film a hudba).

Od 10. ledna do 26. února 2012 je v Městské knihovně Loket vystavena **faksimile Bible Václava IV.** Originál Václavovy bible (1390–1400) vlastní Rakouská národní knihovna ve Vídni.

RELIGIONISTIKA

19. ledna 2012 připravuje na 18.00 Dům čtení v Praze další pokračování cyklu přednášek **Duchovní tradice světa**; tentokrát bude hovořit Ivan Odillo Štampach o nově vznikajících církvích a dalších aktuálních náboženských prouděch.

INZERCE

myGEM®
Intelligent Software Solutions
... přináší **UŽitek!**

OFF/FORMAT

11. 1. – 15. 2. Pavla Sceranková
22. 2. – 4. 4. Vladimír Věla
18. 4. – 30. 5. Josef Mladějovský

www.offformat.cz

OFF/FORMAT

Otázka pro: Olgu Tokarczukovou

Na svém autorském čtení na brněnské Skleněné louce jste řekla, že znáte Brno z historických map. Jak se liší od současné reality?

V Brně jsem byla už několikrát a pokaždé na mě to město udělá velký dojem. Ne- ní ani velké, ani malé. Má lidské rozměry. Lidské – to znamená, že je možné je bez velkého trápení celé projít pěšky. Lze se hodiny dívat na činžáky, vcházet do dvorů, zabývat se detaily.

Ale asi lépe znám město právě ze starých map. V mé příští knížce bude jeden brněnský motiv. Můj hrdina tu pobývá v osmdesátých letech osmnáctého století. Bydlí na ulici Petersberggasse, čili dnešní ulici Biskupské, ale nevím přesně, v kterém činžáku, a tak si musím vypomoci fantazií. Kvůli tomu se toulám po městě, vede mne vlastní představivost i staré mapy, které jsem si stáhla z internetu a další dostala od svých českých známých. Zkouším si představit, jak vypadaly ulice Brna před dvěma sty lety, jaké barvy převládaly na fasádách, jaké bylo cítit vůně, jaké zvuky doprovázely kolemjdoucí. Už jsem si ve své hlavě vytvořila imaginární mapu okolí Zelného trhu.

Připomíná mi to anekdotu týkající se jistého berlínského klasického filologa, který znal sokratovské Athény lépe než Berlín své současnosti. Skleróza, která přišla s věkem, jej učinila úplně bezradným obyvatelem Berlína, který když si vyrazil na vycházku, ztratil se a bylo třeba jej doprovázet zpět domů jako děcko. Avšak v myslí mu zůstal obraz starodávných Athén a z paměti zvládl popsat detailně cestu Athénana na tržiště zapadlými uličkami.

Stále mne udivuje, jak velkou sílu má představivost, a přemýšlím, co to vůbec je. Odkud se bere? Jak tento zvláštní smysl pracuje? Která část mozku mu odpovídá?

A vůbec, závidím vám vaše město, milí Brňané. To z minulosti i to přítomné.

Olga Tokarczuková (1962) je spisovatelka, jedna z nejčtenějších a kritikou nejlépe hodnocených současných polských autorů. V češtině vydala například knihu Běguni a nejnoveji neobvyklou detektivku Svůj vůz i pluh ved' přes kosti mrtvých (Host, Brno 2010).

Olga Tokarczuková. Foto archiv <http://www.bookwitch.wordpress.com/category/poetry/>

FEJETON IVETY ŠEDOVÉ

Putování Tuláka Rovera

Koncem července mi přítel k narozeninám objednal Tolkienovu pohádkovou knížku o psích dobrodružstvích Tuláka Rovera. Chtěl ji v anglickém originále a počítal s delší lhůtou potřebnou na cestu ze zahraničí, proto ji objednal se skoro měsíčním předstihem. Z nakladatelství mu začátkem srpna přišel email potvrzující objednávku. Netrpělivě jsme očekávali Roverův příchod. O týden později přítel kontaktoval nakladatelství s dotazem, jestli se už Rover vydal na cestu. Až na další otázku o několik dní později nakladatelství zareagovalo a zaslalo znovu podklady pro platbu. Přítel zaplatil Roverovu cestu podruhé a o týden později zopakoval svůj dotaz, přičemž z důvodu stěhování uvedl změnu adresy. Odpověď mu bylo, že platba dorazila dvakrát, proto mu část peněz nakladatelství vrátí. Tulák na cestu stále nevyrazil, měl by u nás být do měsíce. Přítel zaslal pro jistotu ještě jednou upozornění na změnu adresy doufaje, že tyto informace Tulákovi předají. Připojil dotaz, jestli může zásilku očekávat do půlky

září, jestliže je doručovací doba jeden měsíc (přestože na webových stránkách je uvedeno, že Tulák zvládne cestu za jeden den). Nakladatelství se odmlčelo. O Roverovi jsme dva měsíce neslyšeli. Mohli jsme si pouze představovat, jak nebohý pejsek překonává kanál La Manche a přes Francii a Německo míří do České republiky. Dostali jsme o něj již trochu strach, proto se přítel koncem října na nakladatelství obrátil znovu s dotazem, jestli můžeme očekávat Tulákův příchod do začátku listopadu, kdy odjíždíme na dovolenou. Opět nikdo nereagoval.

Po návratu z dovolené jsme s obavami, že na nás bude před dveřmi čekat zmrzlý a unavený pejsek, zjistili, že Tulák stále nedorazil. Zahájili jsme nová pátrání a nakladatelství zkontaktovali. Žádná odpověď, Tulák nikde. O týden později jsme to zkusili znovu. Po čtvrt roce jsme se vzdali naděje na to, že k nám Rover někdy doputuje, a zažádali o zrušení objednávky a vrácení peněz. Roverovy osudy nám byly neznámé, doufali jsme ale, že je pejsek

v pořádku. Tentokrát nakladatelství odpovědělo: Rover odcestoval koncem října z Prahy, nyní o něm nemají další zprávy. Přes několik dalších emailů jsme zjistili, že Rover i přes dvojnásobné upozornění na změnu adresy bohužel doputoval do Mokrých-Horákova, odkud jsme se v srpnu odstěhovali. Přítel nakladatelství vyzval, aby Tuláka nasměřovali do Brna, to ale nadále hrálo mrtvého brouka. O pár dnů později to zkusil znovu. Začátkem prosince přišla odpověď, že nakladatelství čeká na Roverův návrat z Moravy do Prahy. Až tam Tulák doputuje, vyšlou ho na novou cestu po dálnici D1 zpět do Brna. V polovině prosince jsme již trochu netrpělivě zaslali další dotaz na Tulákovy osudy. Poslední odpověď z 14. prosince zněla: „Pošta nám tvrdí, že má zásilku na poště. Na té poště tvrdí, že tam žádná není. Jakmile vyřídíme reklamace, dáme vám vědět.“ Na Silvestra koukáme na Psí hvězdu zářící na nočním nebi a posíláme po ní Roverovi přání do nového roku na šťastný návrat domů.

KALENDÁRIUM

bylo

20. ledna 1612 zemřel v Praze císař Rudolf II. (v šedesátém roce života); byl posledním Habsburkem pohřbeným v chrámu sv. Víta v Praze.

19. ledna 1782 byla v Brně založena první zednářská lóže na Moravě; zakladatelem byl hrabě Karel Salm, obdržela název U vycházejícího slunce.

20. ledna 1785 se v Nosticově divadle v Praze hrálo první české představení; dával se překlad německé veselohry Gottlieba Stephanieho Odběhlec z lásky synovské.

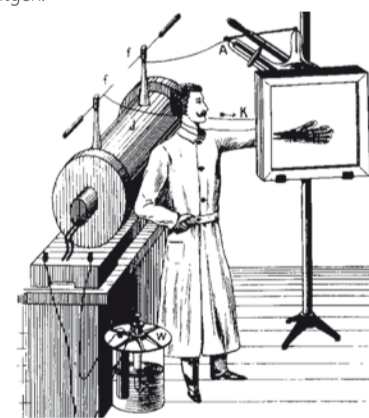
25. ledna 1774 byl zřízen tzv. studijní fond, kam byl převáděn movitý i nemovitý majetek jezuitů; měl se stát ekonomickou základnou připravované školské reformy. Jeho výše byla odhadnuta v českých zemích na osm milionů zlatých (šest milionů z Čech, dva miliony z Moravy). Jezuitům byla odhata pražská univerzita, 42 gymnázií v Čechách, 15 gymnázií na Moravě. Některá tato gymnázia převzali piaristé, jiná světské pedagogové, ale celkový počet gymnázií se zmenšil: v Čechách jich zbylo 13, na Moravě 7; jiná gymnázia se přeměnila na školy hlavní nebo normální.

19. ledna 1809 se v Bostonu narodil Edgar Allan Poe.

20. ledna 1841 během první opiové války byl Hongkong, v té době řídko osídlený ostrov, postoupen Británii. Od roku 1997 je Hongkong Speciálním administrativním regionem Čínské lidové republiky, která se zavázala tolerovat zdejší formu kapitalismu po dobu dalších 50 let.

29. ledna 1845 byla v New Yorku poprvé publikována báseň Edgara Allana Poea Havran.

18. ledna 1896 byl v New Yorku poprvé představen rentgen.

22. ledna 1901 zemřela ve věku 82 let britská královna Viktorie.

22. ledna 1905 byla v Petrohradě násilně potlačena poklidná demonstrace dělníků, která mířila k Zimnímu paláci. Zde chtěli demonstranti předat carovi petici, v níž žádali o zlepšení pracovních podmínek, zrušení cenzury a náboženskou toleranci. Den je znám jako Krvavá neděle, o život přišlo přibližně tisíc lidí.

21. ledna 1979 se Pluto (tehdy považované za planetu) ocitlo blíže Slunci než Neptun.

26. ledna 1989 podepsalo 692 kulturních pracovníků petici za propuštění Václava Havla i ostatních zatčených a odsoudilo brutální zásah policie; k této iniciativě se 16. února připojila druhá: 670 vědeckých pracovníků ze 70 institucí koncipovalo protestní dopis premiéru Adamcovi, v němž byla formulována žádost o větší otevřenost politiky a více tolerance.

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Roční (čtrnáctideník – 26 čísel, 12 stran) **650 Kč**

Jméno

Příjmení
(firma)

Adresa

PSČ

E-mail:

Datum

Podpis

KULTURNÍ NOVINY 2/2012.

Vyšlo 16. ledna 2012.

Vydavatel: Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Bratislavská 48, 602 00 Brno.

Registrace periodického tisku:
MK ČR E 19722, ISSN 1804-8897.

Redakce: Jiří Plocek – šéfredaktor,
Veronika Dopitová, Martina Schneiderová,
Iveta Šedová, Jakub Grombří, Petr Kovář.

Korektury: Světlana Kopřivová,
Martina Vohralíková.

Typografie: Miroslav Švejda.
Návrh logotypu: Pavel Brabec.
Kresby: Aleš Čuma.
Tisk: Ringier Axel Springer Print CZ.

Informace o distribuci: druzstvo@kulturni-noviny.cz.
Informace o předplatném: info@kulturni-noviny.cz.
Kontakt na redakci: redakce@kulturni-noviny.cz.

Projekt se uskutečňuje za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR.